

195.

A GYERMEK

(DAS KIND – THE CHILD)

SZERKESZTI

NAGY LÁSZLÓ és NÓGRÁDY LÁSZLÓ DR.

KIADJA

A MAGYAR GYERMEKTANULMÁNYI
ÉS GYAKORLATI LÉLEKTANI
TÁRSASÁG

1927. 20. ÉVF.

BUDAPEST 1927.

4—7. SZÁM

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

Tartalom.

	Oldal
Gyermektanulmány és gyakorlati lélektan.	
<i>Tuszkai Ödön dr.:</i> Testalkotás és jellem.	65
<i>Kemény Gábor dr.:</i> Miképen fejlesszük ki a gyermekben az önérzetet és igazságszeretetet?	81
<i>Mester János dr.:</i> Képességvizsgálat Berlinben, Hamburg- ban és Göttingában	91
Az egyének lélektani kísérleti vizsgálatának célja, értéke és módja.	104
Irodalom:	
<i>Nógrády László dr.:</i> Tankönyvek	111
<i>Bühler Sarolta:</i> Az ifjúkor lelki élete. (Ismerteti <i>Nógrády</i> <i>László dr.</i>	112
<i>Adolphe Ferriere:</i> L'Ecole Active. (Ism. <i>Bittenbinder M. dr.</i>)	114
Magyar Ünnepek.	115
Magyar Irodalmi Lexikon.	115
Gyermektanulmányi mozgalmak. Hírek:	
Nagy László ünneplése.	116
<i>Kemény Gábor dr.:</i> Új-iskola.	116
A tanulók lélektani kísérleti vizsgálata.	119
Negyedik nemzetközi pszichotechnikai kongresszus.	119
Előadások.	120
A Szülők Iskolájának megnyitása.	121
A Gyermek ajánlása.	122
A Családi Iskola kiállítása a locarnói nemzetközi peda- gógiai kongresszuson.	122
Übersicht des letzten Heftes.	123

GYERMEKTANULMÁNY. CSALÁDI NEVELÉS.

Testalkotás és jellem.

Írta: TUSZKAI ÖDÖN dr. főorvos és előadta a „Szülők Iskolájában“, 1926 december 21.

I.

Már ősidők óta kereste a gondolkodó ember a test formája és a lélek alkata, tehát a jelleme közti összefüggést.

Erre bizonyság a történelmi idők előtti rajzok, kövések, szobrok, melyeken a pogány isteneket, uralkodókat tízszeres — sőt százszoros — emberfeletti magasságban örökítették meg, a „rossz“ isteneket, ferdén álló, szúrós szemekkel, hosszú vékony, karmokban végződő végtagokkal, nagy szájjal, hegyes fogakkal szokták ábrázolni, míg a jó istenek nagyok és hatalmasak, de szelíd tekintetűek.

A köztudatba is átmentek bizonyos testalkotás-típusok, melyek jellegzőek az illető jellemére; így *Mephisto* és *Lucifer*, valamint egyéb ördögök, magas, szikár alakok, hosszú keskeny arccal, hosszú hegyes orral, ferde szemekkel, vékony állal, melyen rendszeren csúcsos keeskeszakáll fityeg; ellenben a derült „*Falstaffok*“ közepes termetű, kövér, kopasz, potrohás alakok, vígan felfelé kunkorodó bajusszal, vastagajkú, mosolygó szájjal, rövid vastag orral stb.

E tekintetben pl. a szörnyen konzervatív *angol nép* hihetlent produkált még vagy 30 év előtt is (midőn kint voltam) a színpadon olyan színműveket hozott, melyeket eljátszani *teljesen felesleges* volt.

Szokásban volt ugyanis a színdarab megkezdése előtt az összes szereplőket maszkjaikban bemutatni és ebben az abszolút tipikus felvonultatásban mindent előre lehetett látni, úgy, hogy minden néző prófétai erők felgyülemelését érezte ereiben.

Ott láttuk a *bájos hösnő* sovány, sápadt alakját az ártatlan szerelem szelíd tekintetével és hosszú hajfonattal, az egyik sarokban a *hösszerelmes* atlétás testét, ki e nőért indul bőszi viaskodásba és ezért ábrándos tekintettel, de ökölbe szorított kezekkel — a zsebjeiben, fújt nagyokat a *sarokban*: ott volt a vigyorgó intrikus nyurga, hegyesorru alakja, fölkényes gesztussal, mint aki tudja, hogy nagy kalamajkakat fog csinálni, bár végül kidobják; az aggódó idős mama kövér, tömzsi figurája kiterjesztett két karjával, mint szárnyaival, védve magát; a toporzékoló, őszes hajú apa „*Falstaff*“-szerű idomai,

kin látszik, hogy megvédi ugyan a család becsületét, de végre is — enged, mert muszáj neki; ott állott a kifogástalanul „snájdig“ nőcsábász jóltáplált teste, ki blazírtságot affektál — de látszik, hogy szörnyen gusztust kapott, és végül a jóságos őszfejű nagymamát, ki majd mindent eligazít és jó lesz a nagy zene-bona vége: Janesi megkapja Juliskát stb.

A színészek mozgása, járása, gesztusa is oly szokot és ismert, tehát kómikus hatású volt — akár csak az operában.

Ezek a mutatós, közkedvelt, de teljesen egy húron pendülő ú. n. „színdarabok“ csak mostanában maradnak le az előkelőbb színpadokról a fővárosban, de a vidéken még járják és nagy tanulsággal szolgálnak arra nézve, hogy testalkotás, testi jelenségek, és jellem között összefüggést talált a nép és a nép ízlésének alázatos szolgája, az akkor „modern“ író.

A tudományos térre is régen átesúszott ez a felfogás és már komoly arab és görög orvos-írók munkáiban találunk arra való utalást: hogy a jellem, vagyis a „lélek-alkat“, a test alkotásban elárulja magát.

Eléggé ismerősek *Gall* és a jó öreg *Lavater* orvosi írók idevonatkozó munkái, kik azonban leginkább a koponya alkotásában keresték és vélték feltalálni az illető egyén jellemét és aprólékos dudorok, árkok, mélyedések során gondolták megtalálni az agyvelőnek a normálistól eltérő alakulásait és ezekben a lélek-alkatát.

Sokan a nagy szellemek közül, hogy csak *Goethét* vagy *Platent*, *Feuerbachot* említsem, szörnyű komolyan is vették ezen „megfigyeléseket“ és, mint később látjuk, nem is egészen alap nélkül: hisz csak a nagy olaszt, *Lombrosot* kell felemlítenem, ki nemcsak ú. n. „stigmákat“ talált a lángelméjűek és az elmebetegek koponyáin, hanem jellegző koponya-alakulatokat a *bűnözők* fején, melyekből már a gyermekkor elején meglehetett jósolni a „gonosztevő“ típusát.

Ezen felfogása az egész kriminaszতিকára hatással volt, mert szerinte minden *gonosztevő* ilyennek születik, tehát tetteiért nem felelős, és így nem is büntethető.

Az akarat — *Lombroso* tanításai szerint — tehát sohasem szabad és az ember azt és úgy cselekszi, amit és amiként neki azt „adottságainál“ fogva „muszáj“, „*Mensch du musst müssen!*“

Lombroso „bűnöző stigmái“ ugyan lejárták magukat, de felfogása az adottságokról szélesen kiépült az ú. n. „determinista világszemlélet“ megrendítő és nem igen cáfolható tanításaiban.

Alig 8—10 éve, hogy ezek a messze multba is visszanyúló tanítások, melyek azonban igazán tudományon soha megalapozva nem voltak, elsőrendű tudományos művelőkre akadtak.

Ezek voltak: *Gaupp*, *Bleuler* (a zürichi), *Kretschmer* és *Bauer* elmeorvosok.

Mindezek — úgy látszik — a zseniális *Kraepelin*nek elmebajokat osztályozó rendszere alapján indultak el, mert *Kraepelin* a sokszínű, ezerféle megjelenésű elmebántalmat két főcsoportba osztotta, ú. m.: a *cyklikus* és a *schyzoidok* csoportjába. Úgy tudom, nem fogadták el ezt a „rendszert“ az egész vonalon, mert a mi nagy elmeorvosunk, *Schaffer* a most megjelent pompás könyvében nem utal *Kraepelin*re.

Élet-típusokat (biotypusok) találtak tehát a jelzett elmeorvosok, melyeknél *feltűnt*, hogy bizonyos lelkizavar, elmebántalom, szinte parancsoló szabályszerűséggel, bizonyos *testi alkotással összefüggésben levőnek látszik*, úgy, hogy a beteg testi alkotása, tehát azonnal látható külsőségek, bizonyos diagnosztikai értékkel bírnak az elmebántalmak osztályozásánál.

Egy lépéssel azután tovább menve ezen irányban, midőn keresték az elmebajokhoz való „dispositiót“ a testalkotásban — hiszen ez a testalkotás régebben volt meg minden esetben, mint az „elmebaj“ — sok ezer „egészséges“ ember megvizsgálása után úgy találták, hogy egy bizonyos testalkotás állandó együtthatója egy megfelelő „lelki-alkotottságnak“, tehát jellemnek.

Ha ezen normális emberek az ő lelki-alkotásukban, tehát „elmeműködésükben“ (hisz tudjuk, hogy ezen kifejezések, ha nem is fődik egymást, a szoros egymásrautaltság viszonyában vannak) valamely belső, vagy külső okból megváltoznak, akár úgy, hogy „jелеmük“ a túlzottság, vagy a fogyatékoság szimptomáit mutatják, akkor keletkezett az ú. n. *praepsychotikus* (azaz az *elmebajt megelőző*) stádium, mely igen sokszor azután rosszabbodván, elmebajhoz vezet. Sokszor egy ilyen *kiállott* — tehát gyógyuláshoz ért „elmebaj“ után — ugyanily túlzó vagy fogyatékos jellemképek mint *postpsychotikus* (a bajt követő) tünetcsoport kerülnek a megfigyelés alá. Ezek a betegség kiállása utáni állapotok azonban nem mindig az elmebaj záró akkordjai, inkább csak időleges szünetelések, kikapcsolódások.

II.

Kretschmer és *Bauer* három testalkotási főtípust különböztet meg ú. m.: a *pyknikust*, az *astheniást* (leptosóm) és az *athletikus* testalkotást.

Ezen biótípusok általános jellege, hogy a pyknikusok — ilyen az emberiség túlnyomó része — a középtermetű vagy ehhez közelálló, inkább ennél kisebb testhosszúság mellett (165—169 cm férfiaknál, 159—161 cm nőknél) ezen testhossznak megfelelő súlynál 15—25%-kal nagyobb súlyú, tehát

kövérések, nőknél: mollettek, vagy elhízottak, általában gömbölyded testvonalúak. A rendszeren rövid, vastagabb nyakon puha, majdnem kerek arc, ritka hajzat, sőt kopasz fejtető, inkább rövid és vastag orr, mintsem hosszú, vastagabb ajkú, szélesebb száj, derült vagy megeleégedett tekintet, elég jó fogor... rövid végtagok, sokszor a boka felé nagyon elvékonyodó, sovány alszár, rövid, széles lábak és átlag többé vagy kevésbé tekintélyes „potroha“.

Járásuk-mozgásuk elég könnyed, csak 25% súlynagyobbodásnál vontatott, nehézkes, gesztusaik ritkák, rövidek, nem kifejezők, sokszor elég élénkek.

Nem idegesek, opportunisták, kedélyük általában inkább derült, könnyen és jószívűen tudnak nevetni, mosolyogni, de rendszeren ha elborulnak is valamely okból, elég könnyen és símán a derült hangulatba esnek vissza.

Szeretik a tréfát, ők maguk is humorosak, lelkesülők, izgulók, hevülők, méltányosak, loyalisok. Sok közöttük a művészi egyéniség, de nem túlságos mélyen szántók és nem mindig kitartók, inkább ötletek termeléséből élnek, mintsem induktív logikai alkotásokból, de gondolataik találók, természetesek, eredetiek.

Szerepelni nagyon szeretnek és könnyen felcsúsznak a „jelen“ folyamvízének felületére, tartják is ott magukat, de ambíciójuk nem emésztő, nem „véres“, mert ha visszacsúsznak, az egész „kiruccanást“ játékos kísérletnek veszik, mely most az egyszer nem volt tartós sikerű. („Annyi baj legyen“, szokták mondani.)

A nagy tömege az ily pyknikusnak szeret és tud is dolgozni, de „imádja“ a változatosságot és a legjobb munkakört elég gyorsan megünja, másikhoz ugrik és mindenütt elég jól beválik. Nem irigyl a másik sikerét, de ezek őt nem is nagyon buzdítják munkára.

Vallásos is, de csak úgy átlagosan, inkább külsőségesen és nem igen okoskodik e kérdésben; az igaz azonban, hogy mellékes ügynek tekinti az egészséget. Nagy témák nem bántják, azt a mások „rágódására“ bízza, de szívesen hallgat meg és tűr el ilyenféle bölcseséget, mely akár megfelel hangulatának, nézetének, akár nem: nem igen bocsátkozik vitába vagy pláne: kényelmetlen opozícióba, bár átlag szívesen beszélget, mulattat, fecseg. Szeret „füllenteni“ és dicselkedni.

Nem túlságosan önző, ellenben jóindulatú, sőt adakozó, de más ügyében eljárni, fáradozni, küzdeni nem tud, nem akar, mert ez kényelmetlen és hálátlan dolog, de az alázatos hálálkodásokat, kéz- és lábesókokat szemhunyorítás nélkül bezsebeli, afféle fél „altruista“ vagy „simuláns altruista“, ki egész a „könnyekig“ tud elérzékenyülni szomorú történetek.

események hallatára és nagyon hangosan szánakozik. A nő-nemű pyknikusokra talán még jellemzőbb, mint a férfiakra mind ez.

Egy-két vonásban ilyen a pyknikus testalkatú ember jellege a lélek-képlet egyik irányja felé: a *derült átlag felé*.

A másik véglet szintén „érzelmi“ alapon áll, de ezek a szomorú, lehangolt pyknikusok.

Ezek „világszemlélete“ szürke, semmitmondó, vagy inkább „pesszimisták“, kevésbé ruganyosak és alkalmazkodók, de azért megállják helyüket, csak hogy szeretnek a „megszokott“, jól ismert barázdában járni: jó hivatalnokok, míg az előbbieket kitűnő kereskedők, ügyvédek, ágensek, kik új és változott helyzetben hamarosan „feltalálják“ magukat, vagy hihetetlen gyorsan túteszik magukat azokon. Ellentétben ezekkel, a pesszimisták új helyzetekben lehetetlenül nehézkesek és sokszor teljesen hasznavehetetlenek.

A most említett két véglet érzelmi körében mozgókat nevezik „*cykloidoknak*“, vagy helyesebben „*cyklothymeknek*“ és a két véglet közötti élő százezerféle átmenetet *Bleuler: szintonokának* hívja. *Kretschmer* három csoportra osztja a *cyklothymeket* legfőbb jellemvonásaik szerint, ú. m.: 1. Társaslény, közlékeny, jószívű, barátságos, kedélyes. 2. Derült, tréfás, humoros, élénk, hevülékeny. 3. Csendes, nyugodt, nehézkes, puha.

Egészen más az *asthemiások* testi alkata.

Ezek legnagyobb része a közepesnél rendszeren nyurgább (bár kisebb is lehet), sovány, kisebb súlyú, halványabb emberek, hosszú alsó és felső végtagokkal, melyek izmai, csakúgy mint az egész testté, nem igen fejlettek. A hosszú vékony nyakon hosszabb ovális arc, nem kitöltött, sovány, keményebb vonásokkal, rendszeren hosszabb orral, mely a keskeny alsó állkapocs *hegyesebb végű állcsúcsával* „*éles profilszögletet*“ mutat. Szemük mélyebben fekszik, kisebb, tekintetük nyugtalan, sokszor szűrő. Ajkuk vékony, zárt, vagy gúnyos mosolyra álló. Rendszeren nem oly gondozottak, mint pyknikus társaik, öltözetük is átlag többé-kevésbé elhanyagolt.

Mozgásuk, járásuk, gyors gesztusaik gyakoriak, erősen „egyéniek“, beszédük nagyon „meggondolt“, soha sem sok, inkább hallgatagok.

Kedélyviláguk zárkózott, túlkomoly, nem szeretik, nem is művelik a tréfát, legtöbbször egy szemernyi humor sincs bennük.

Nagy munkakedvűek és munkaképességűek, de nem „praktikusok“, mint az előbbieket, hanem inkább „ideálisták.“

Nem számító, nem önzők, de módfelett ambíciózusok, igen sokszor testi és lelki erejüket jóval túlhaladó „becsvágyú-

ság“ betegei. (Véres, emésztő ambíciók.) Boldogtalannak érzik magukat minden náluk „nagyobb“ társaságban és azokat lelkük mélyéből gyűlölik, sőt, ha lehet ezeknek ártani, vagy őket „elnémítani“, akkor öntelt, önérzetes mosollyal jutalmazták meg önmagukat.

Rendesen erős „becsületérzést“ árulnak el másokkal szemben, mert határtalanul érzékenyek (szentimentálisok) és ezért is nem igen társaslények, inkább magukban járnak: „Der Löwe geht alleine, das Schaf in Herden.“

Nem örülnek a más baján, de nem túriák, ha nekik kondolálnak, vagy irántuk szánalmat, részvétet tanusítanak.

Merész célkitűzők és iparkodnak a dolgok mélyére jutni, sokszor minden szokott életöröm megtagadásával és soha sincsenek önmagukkal megelégedve, tehát ezért, és mert ambíciójuk nem teljesül vagy csak hiányosan: igen boldogtalanok és mindörökké azok.

Bajukat csak ritkán és későn tulajdonítják önmaguknak, adottságaiknak, hanem a társadalomnak, a nemzetnek, a romlott gazdasági és erkölcsi közviszonyoknak, kormányoknak, politikai közállapotoknak stb., melyeket ők mindenestre más-kép és jobban tudnának csinálni, szervezni, bár az organizációhoz éppen asthenikusoknak van a legkevesebb érzékük, képességük és ezért „Lebensverneiner“-ek, kik mindenféle társadalmi, politikai felfordulás kész és elszánt katonái, bár nem lármáznak, mint a többiek, hanem csendesen és elkeseredetten dolgoznak az új, a felforgató irányban. Ezeket tette-készen találja minden forradalom és ezekből kerülnek ki a legmarkásabb reprezentánsaik.

Rendesen fanatikusan vallásosak, hitükért harcolni, meghalni, martírságot szenvedni készek, de máskor minden tétel-es vallásnak gyűlölködő ellenségei, de azért „istenhívók“ és csak a vallások által „eltorzított“ istenképet nem fogadják el. Máskor pedig vallástalanok és atheisták, de gnostikusok vagy természettudományos alapon erős deterministák stb.

Nagy gondolatok hordozói vagy teremtői igen sokszor és etikai szempontból is magas fejlettséget mutatnak, de a fekete színű „schizoid“ elemek gyakoribbak bennük. Fanatikus igazsághirdetők és ezért küzdők, vagy ha céljaik úgy kívánják, az igazság rabulisztikus lerombolói a keserűség és a cinizmus minden fegyverével.

A túlérzékeny egyik végletből, az említett millió átmeneti alak — a synton astheniások — után a másik véglet: a nehézkes, egykedvű, majd érzéketlen, tompa egyéniséget látjuk, kik között sok az elsődiegesen elbutult is.

Főbb karaktereiben ezeket is 3 csoportba osztja Kretschmer és Gaup, ú. m.:

1. Zárkózott, csendes, tartózkodó, túlkomoly, humornélküli, különé.

2. Félénk, ijedős, túlfinom érzésű, sérülékeny kedélyű, ideges, izgatott, idealisták vagy bűnözők.

3. Nehézkes, pesszimista, jóindulatú vagy irigy, cinikus vagy érzéketlen, tompa, sokszor: buta egyéniség.

III.

A harmadik biotípus az *athletikus*. Ezeket a nagyobb testi erő, a fejlettebb izomrendszer és a testi munka vagy sport művelése jellemzi.

Ide tartoznak a nehéz (fém-munkások és a nagy testi teljesítményeket előszertetettel végzők) sportolók, versenyzők, virtuskodók, kik sokszor bámulatos testi erőre, fejlettségre viszik, de ha nem *bírják*, akkor testileg-lelkileg letörnek és igen boldogtalanok.

Átlag jóindulatúak, becsületesek, egyenes gondolkodásúak, sokszor gavallérosak, de elméleti teljesítményekhez nincs érzésük, a testművelést tartják a legnagyobbknak.

Igen soknál feltűnő, hogy fejük aránylag kicsiny, nagy, izmos nyakukon, testükön, míg mások igen szépen, arányosan fejlődöttek, bár soknál egyes testrészek, különösen a végtagok, erősen, sokszor kórosan nagyobbodtak. (Akromegalia.)

Lelki életük elüt a másik kettőétől, mert „bátrak“, nem idegesek, nem irigyek, nem számítók és érzelmi körük is sokkal korlátoltabb.

Az atlétikusok ugyan elütnek testméreteikben, jellemükben a másik kettőtől, mégsem tekinthetjük egy „különös“ biotípusnak, aminőnek éppen *Kretschmer* szeretné feltüntetni és *Schaffer* sem foglalkozik mint ilyenekkel velük, illetőleg csupán két biotípust fogad el tankönyvében.

Feltűnő csak az, hogy milyen sok közöttük a gyengéd, sőt, különösen a másik nemmel szemben a „gyenge“ egyéniség, bár még több az ilyen esetben a közömbös.

Az említett kutatók mind megegyeznek abban, hogy nem a méretek a döntők a testalkotás meghatározásában, inkább a „megtekintés“, de azért sok ezer mérettel tudják igazolni a „típust“ és az ezek között lévő millió átmenetet.

Mint ilyen adat érdekes a következő kis táblázat:

	Pyknikus	Athletikus	Astheniás
Fejkerület	57·7 cm	56·3 cm	55·6 cm
Vállszélesség	37·9 „	39·4 „	35·9 „
Mellkaskerület	95·7 „	90·9 „	83·9 „
Haskerület	84·4 „	78·8 „	70·6 „

Ezek az adatok sok ezer mérés középszámai és nagyon jellemzőek, mert azt látjuk, hogy a pyknikusok feje a legnagyobb, az asthéniasoké a legkisebb, a vállszélesség az atlétikusoknál a legnagyobb, míg a mellkas kerülete a pyknikusoknál, éppen így a haskerület is, mind e méretek a legkisebbek a sovány, gyenge asthéniasoknál. A vállszélesség és a mellkaskerület között a legnagyobb különbség a pyknikusoknál, a legkisebb megint az asthéniasoknál, mely ugyanilyen arányokat mutat a haskerülettel való összehasonlításnál.

Miként mondtuk, a cikloid-jellemek a pyknikus testűek közé tartoznak, míg az asthéniasok (leptosomok, schizoidok, schizothymek) de vannak e kettő között vegyes alakok is, erről a következő érdekes táblázatot közlöm:

	Cyklothymek	Vegyesek	Schizothymek
Pyknikusok	94.4%	2.8%	2.8%
Asthéniasok	12.2%	17.1%	70.7%

Talán nem kell e helyen külön hangsúlyoznom, hogy „temperamentum“ és „karakter“ nem ugyanaz, hanem az első csupán *színe* a másodiknak.

Igaz, hogy ez a szín természetesen igen jellegzetes, szinte meghatározó, de végül is a temperamentum csak egy *külsőleg* észlelhető tulajdonsága a jellemnek. *Az akarat megtermékenyítése folytán születő érzelem, gondolat alapján kiváltó cselekvés vagy viselkedés mikéntje az egyén jellemét adja.* Utitz szerint: A jellem a személyiség az ő törekvési irányában: (Charakter ist die Persönlichkeit in der Richtung ihres Strebens. 308. l.)

A fentemlített testi alkotásokon kívül megkülönböztünk még úgynevezett *dysplastikusokat*, mint speciális típusokat: ide tartoznak az „eunuchoidok“, a *poliglandularis kövérségi esetek*, az „infantilisek“, mint hypoplastikusok, és bár ezek jelleme egész határozott és a testalkotástól függő, mégis inkább a „psychopathikusok“-hoz (elmebajosok) tartoznak, miért is e helyen bővebben nem tárgyalom.

Schaffer még ezen kívül „epileptoid“ és „hysteroid“ lelki-konstitúciót különböztet meg, de ezek nem felekezöek bizonyos testalkotással mint a ciklothym és schizothym lelki alkotások.

Egyik vagy másik lelki konstitúció, tehát jellemvonás, uralkodó többsége szerint egész nemzetek karakterizálhatók és ez ezek a jellemzések, úgy látszik, testi alkotás szerint biztos alapra helyezhetők.

Világnagy nevek, lángelmék sorolhatók fel az egyes lelki

konstitúciós sorozatban, legtöbbször egészen tiszta biotípussal.

Igy, Cyklothymek: *Luther, Liselotte von der Pfalz, Gottfried Keller, Jerem. Gotthelf, Fritz Reuter, Goethe* anyja, stb.

A tudósok és írók között pyknikusok: *Boerhave, Van Svieten, Albrecht Haller, J. G. Gmelin, Gall, Darwin, Deák, Robert Mayer, Bunsen, Pasteur, Robert Koch, Goethe, Alexander Humbolt, Kopernikus, Kepler, Liebnitz, Newton, Faraday, Cardanus, Bolyai Farkas, Arany, Vörösmarty.* Bölcészek: *Kant, Spinoza, Mendelsohn, Locke, Herder* stb.

Ellenben schizothymek: *Grillparzer, Hebbel, Kleist, Stinberg, Ibsen, Grabbe, Mörike, Petöfi* stb. Szobrászok, festők: *Michelangelo, Thoma, Franz Hals, Feuerbach* stb. Tudósok, politikusok, bölcészek: *Schopenhauer, Jakobi, Lotze, Fénélon, Hemsterhuis, Tisza István, Kirkegaard, Melanchton* stb. Vallásalapítók: *Calvin* és egy sereg Sectárius. Ide sorolható: *Blücher*, a hadvezér, *Mirabeau*. Tiszta idealista pl. *Schiller*. Despoták, fanatikusok: *Savonarola, Robespierre, Nagy Frigyes* stb.

Ezek legnagyobbbrésze testalkat szempontjából is tanulmányozott lángelme vagy nagyság, még pedig nemcsak festményeken, hanem különösen a németeknél, egészen megbízható mérések útján, melyet a „Genealogischer Bund Deutscher Familien“ végzett és örökített meg. Bolyait szintén németek vették fel, a többi magyar név csak hozzávetőleges osztályozás útján került a névsorba.

V.

Cassius jellemzése Julius Caesarban kétségkívül a legklasszikusabb, melyet a schizothymekről olvastunk, midőn azt mondja róla Caesar: hogy éhes a tekintete, sovány, nem mosolyog, csak akkor ha magát gúnyolja avval, hogy valami felett mosolyogni tudott, nem szereti a játékot, zenét, sokat gondolkodik, ez a szúrósnézésű Cassius, és ezért veszedelmes, ki sohasem érzi magát jól nála nagyobbak társaságában . . .

Az erotikumban a schizoid szenvedő, vágyakozó, ábrándozó, félenk vagy határtalanul szenvedélyes, vak és vad egyes kitörésekben, míg a cykloid természetes, kedves, türelmes, hódító, meleg és . . . altruista, de nem hűséges valami nagyon és igen örül a változatosságnak.

A schizothym kitartó, hűséges, áldozatra kész, de sokszor a féltékenység „zöldszemű“ szörnyetege uralkodik felette és kerül szíve jobb érzései fölé. A „pyknikus“ csak akkor szenvedélyes, sőt tud ölni is, ha alkohol hevíti idegeit, a schizothym hideg megfontolással is képes ölni, ha etikai élete vagy hiúsága sebet kapott, vagy úgy vélte, hogy megsebeztek azt.

Az igazi nagy bűnözők többnyire az astheniás vagy atlétás testalkotásúak közül kerülnek ki, bár tagadhatlan, hogy a legnagyobb szabású 7 jóságnak is ők a képviselői.

E pár szóban csak rámutattam arra, hogy testalkotás és jellem között, alapos megfigyelés útján, szoros összefüggés konstatálható, tudunk-e azonban anatómiai, élettani vagy kórtani szempontból bizonyítható összefüggésről?

Ennek a kérdésnek sem vagyunk egészen az elején, mert ma tisztában vagyunk avval, hogy a *testnövekedés* minden irányban *endokrin* mirigyektől, azok hormonjaitól függ, hisz ezt egyszerűen kísérletileg is be tudjuk bizonyítani. Tudjuk azonban azt is, hogy mindaz, amit *hangulatnak* (temperamentumnak) nevezünk, ugyancsak ezen hormonok mennyiségétől és minőségétől függ és ezen rendkívül érdekes tényben *élettanilag is meg van az összefüggés a testalkotás és jellem között.*

Jósolni azonban csak akkor tudunk, ha genealogikus származástani alapra állunk.

Minden utód az esetek legnagyobb számában *kevert* típus, csak ha mindkét szülő egyenlő tiszta típus volt, várható tiszta típusú származék.

Persze a *Mendel*-féle átöröklési törvények értelmében nem minden esetben, csak akkor, ha e tiszta típusok nem bászárd elődök ivadécai.

A testalkotás és jellem közti összefüggés kérdése már most minket ezen a helyen főleg *neveléstani* szempontból érdekel: kérdés tehát, találunk-e a gyermekkorban testi stigmákat, melyekből a biotípusokra következtethetünk?

Mind mai napig ilyenekről nem tud az orvostudomány, ami már csak azért is természetes, mert az újszülöttségtől úgyszólván egészen a testfejlődés befejeztéig a *növekedés* folytán változó és folyton változó testtel van dolgunk, mely ezen élettani folyamatok alatt maradandó vagy csak gyanús tünetet sem mutat a fix biotípusok szempontjából.

Nem állunk azonban tanácstalanul, ha, mint fentebb említettem, genealogikus alapra helyezkedünk, mert az elődökből nagy valószínűséggel meg tudjuk állapítani az utód testi viszonyait, ha sérülés vagy betegség nem lép közbe zavarólag.

Itt a *Mendel*-féle variációs törvényen kívül, mely különben csak nagyobb nehézségek útján alkalmazható állatokra, a tapasztalatnak számokba foglalt „statisztikája“ lesz segítségünkre. Leszármazás és adottság tehát az utolsó szó ezen irányban is.

Amint azonban a *serdülés* korába jut a gyermek, már

sokkal többet látunk, de azért itt a legnagyobb óvatosság szükséges.

A „schizoid“ ugyanis nem jelent elmebetegét, de ebből lesz a „schizophren“, mely már pszichotikus állapot. Ezt a „schizophren“ elnevezést a „schidzein“ (hasadni) görög szóból vettük, azért, mert a schizoid egyén, a normális schizothym, *hasadt* jellemű, azaz olyan, ki két egymástól gyakran teljesen eltérő lelki konstitúciót mutat.

A *külső*, a felszínes jellem pl. lehet egy csendes, zárkózott, meditáló, de jószívű, kötelességét túlzott pontossággal teljesítő egyén jellege, míg a *belső*, az elrejtett, egy rettenetes forradalmár titkos tüzét, kínlódását, égető szenvedélyét tartja elrejtve. Lehet a külső egy közömbös, szürke, ambíció és munkakedv nélküli átlag-ember, míg a *belső lelki-konstitúció* egy akultur, rombolásra vágyó, gyűlölettől égő — mely sokszor saját szülői, testvére ellen irányul —, talán gyilkolni is kész, gonosz ember jellemét rejt. Persze nem mind ilyen, hanem ezer és ezer *átmeneti*, kevésbé drasztikus ellentétben lévő féleség teszi ki a *hasadt* jelleműség többségét.

Már most, mint tudjuk (hisz magam is vagy 20 órás előadást tartottam a gyermektanulmányi társaságban a „serdülő korról“) a *serdülés* korában, melyben a nemi élet mirigyei ébrednek életre és ennek hormonjai árasztják el a testet: ez a tény a testi és lelki élet nagy, sokszor viharos, szinte tragikus megváltozásával jár.

A többség itt is a *pyknikus* testalkatású, *cyklothym*, kiknél átlag elég símán folyik le ez a procedura, de annál zajosabban, meglepőbben, hogy ne mondjuk: ijesztőbben az *astheniás* schizothymeknél.

Teljesen megváltozik az ilyen gyermek a *serdülés* alatt, illetve elárulja azt a másik ellentétes, később mélyen elrejtőző jellemet.

Egy idevágó tanulmányomban, melynek egyik része a „Gyermek“ hasábjain jelent meg, rámutattam a *serdülő* kori kriminalitás *kivillanó* eseteire, és iparkodtam ismertetni azon testi-lelki tüneteket, amelyek alapján ezen kriminális *kivillanásokat* csak a *nehéz serdüléshez tartozó tünetnek kell vennünk*, nem pedig egy *schizophreniás* jellem önkénytelen megnyilatkozásának.

Itt hoztam fel ama kis 13 éves árvalány esetét, ki nagynénjénél két év óta a szelídség, a szolgálatkészség, a fáradhatatlanság, a szerető, figyelmes jóindulat mintaképeként viselkedett, egy nap azután a rábízott másfél éves kis babát kihajította az ablakon, hogy moziba mehessen d. u. 4 órakor. El is ment, ott jól mulatott, de nem tért többé vissza, hanem nyolc nap mulva találták meg piszkosan, rongyosan, közel az

éhhalálhoz egy országúton. Midőn 10 nap múlva valahogy magához tért a rendőrségen, illetőleg annak kórházában, akkor elmondta az egész esetet a legapróbb részletig, a komoly megbánás látható jelei között.

A gyermekbíróság „serdüléssel” kriminalitásnak mondta az esetet és javító nevelésre ítélte, majd a gyámok felügyelete mellett családokhoz adta, hol csak jót tudtak mondani magaviseletéről, csupán gyakran és mind gyakrabban jelentkező depressziót róttak fel hibául, mit azonban élete tragikumából magyaráztak és megértettek.

Dacára pedig azon körülménynek, hogy öt év múlva, úgylátszott, teljesen *elfeledte* az esetet, mégis a tett után nyolc évre, mint súlyos elmebajos került a megfigyelőbe (dementia precox) honnét az angyalföldi tébolydába, hol következményes elbutulás tünetei között fejezte be életét.

Számos esetben azonban ez a beszámíthatatlan kriminalitás csakugyan csak egyszer villan ki, hogy soha többé ne jelentkezzenek.

Sok példa közül utalok azon kis 14 éves fiú esetére, kit édes anyja leckéjéből kihallgatott és ki őt többször figyelmeztette hiányos felmondására, midőn egyszerre a fiú egy ott fekvő konyhakést felkap és anyjába szúrja.

Ez 28 év előtt történt, a fiúból a férfikorban levő derék, szorgalmas nagyiparos lett, ki boldog családi életet él gyermekei között: az igaz, hogy majdnem tipikusan *pyknikus*, hájas férfi lett, míg az előbb említett kislány kifejezetten *astheniás* testalkatú volt.

Általában lányoknál, nőknél nem oly élesek a biotípusok jelei, mert a nemhez tartozó kipárnázottság elmosódottá teszi azokat, de azért e körülmény beszámításával testi alkatuk elég jól osztályozható.

Különben pedig lányoknál ilyen irányban serdüléssel zavar sokkal ritkább, mint fiúknál: a lányok inkább az ideges lehangoltság és átlag *romantikus* irányú, nagyjából a házasság iránti vágy képzeteiből uralt, sokszor *hysteroid* jellegű áruknak el a pubertás éveiben.

Súlyosabb kriminális jellegű cselekmények nőknél inkább a propagáció körüli állapotban és közvetlen azután szoktak jelentkezni, tehát áldott állapotban, szülés alatt és után, gyermekágyban és szoptatás idejében, de ezek közül sok fatális lesz és nem egyszer súlyos hisztériában, vagy elmebajban végződik.

Közvetlen a szülés utáni elmeállapotot a büntető törvény csökkent beszámíthatóságúnak veszi és az ilyenkor elkövetett gyermekölési eseteket enyhén ítéli meg, sőt fel is menti bizonyos körülmények között az anyát a vád alól.

A menstruatio előtt és alatt szintén csökken a nők beszámíthatósága egyes kriminális jelenségekkel szemben.

Mint előbb említetteük, a serdülés idejében gyakran elárulja rejtett jellemét az ember, megjelenik a *schizophrón*, ez azonban nincs mindig így, mert az ily hasadt karakterű ember, ki sokszor *maga sem sejt*i, hogy a schyzoidok fekete-színű elemeit — nem a szürkéket vagy rózsaszínűeket — hordja magában, egy tragikus alkalommal súlyos bűnözésbe esik élete késő éveiben.

„Ne vígy minket a kísértetbe, hanem szabadíts meg a gonosztól“ — a Miatyánk ezt a sorát minden asthemiásnak, schizoidnak, különösen mély ájtatossággal kellene naponta vagy 12-szer elmondani.

Itt játszódtott le vagy 25 év előtt egy ilyen szomorú eset, melynek történetét azért mondom el, mert jobban rávilágít a kérdésre, mint bármily hosszas magyarázatás.

Az illető meghalt — esetét talán hétszámra tárgyalta a bel- és külföldi napisajtó.

Ez egy orvos története (dr. K. K. Árpádé), ki igen jó-módú szülőktől származott, gondos nevelésben részesült, ambíciója, hajlamai az orvosi pályára vitték, hol mint kerületi orvos is, mindekép derekasan megfelelt hivatásának, életének 46. évéig.

Ekkor mint halottkém ment özv. P. Ottóné hullájához és midőn kiállítja a halotti bizonyítványt, észre veszi, hogy mindenki kiment a szomorú szobából és egyben meglátja, hogy a wertheimszekrény ajtaja nyitva és a trézor is, melyben ékszerek: gyöngysor, briliáns függők, gyűrűk stb. vilámlanak elő.

Egy másodperc kis töredéke elég volt ahhoz, hogy beleyüljön a trezorba és minden „drágaságot“ zsebrevágjon. azután betolja a terzort, becsapja a wertheim nagy ajtaját és átmegy a szomszéd szobába, hogy kézbesítse az okmányt a halotról, majd hirtelen eltávozik mint... halottrabló.

Egy fél óra múlva már el is fogták, mert a halottas szobába visszatérő örökösök becsukva találták a wertheimszekrényt, mely előbb nyitva maradt, persze rögtön észrevették a rablást, mihelyt kinyitották a kasszát.

Volt-e ezen szerencsétlen gyermekkorában, vagy a tettet megelőző időben valamely tünet, melyből valaha valaki ilyen eseményt előre láthatott volna?

Volt. A beszámíthatóság kérdésében való kutatásunk a bűnöző gyermekkorára is kiterjed és itt kiderült, hogy betegesen *pénzéhes* volt már igen korai gyermekéveiben: így a zsebpénzült kapott krajcárkait ágya szalmazsákjába rejtette el és inkább meglopta egyik kis iskolatársát édességszerzése

céljából, mintsem egy krajcárt is kiadott volna, majd pedig lealázó szolgálatokra ajánlkozott egy kis törökmézért, csak-hogy pénzt ne adjon azért.

Pénzhiány, kapzsiság, vagyonihiány korai, kicsinyes tünetei, melyeket azonban nevelő környezete takarékoságnak tekintett és minden tőlük telhető módon még fokozott.

Testalkata a pubertás óta kifejezetten astheniás, idegessége növekedő és általában zárkózott, tépelődő, túlkomoly ifjú és férfi volt.

Tisztában volt az etika és a büntetőkódex törvényeivel és óvatos volt, de vagyonihiánya, kapzsisága nemcsak hihetetlenül szegényes életmódra szorították, hanem takarékoságból még külsejét is elhanyagolta és nem egyszer takarító-nőjének keztyűjét vette föl, hogy keze meg ne fagyjon.

Különc, misanthrop hírében állott, ki soha senkit ajánlékban vagy illendő jutalmazásban nem részesített, ellenben garasokért elkeseredetten tudott alkudni és ha lehetett, le is tagadott valamit a neki küldött árukból, vagy a nála végzett munkákból. Fukarsága, fősvenysége köztudomású volt, sötét schizoid jelleme azonban csak a kísértés alkalmával pattant ki és a gonosztevők közé sodorta.

Angliában több évtizede divatos színdarab alapeszméje a *hasadt karakter* jelleme, persze fantasztikus túlzással, midőn egy nappal előkelő állású védőügyvéd — éjjel betörők és gyilkosok között él és velük működik. Nálunk sok ügyvéd nem vár az éjszaka sötétségéig.

Egy 38 éves, igen vagyonos, kedvelt, igen népszerű gentleman tört így le, ki egy napon, lóverseny alkalmával zsebre dugta szomszédja kiesett pénztárcáját, és nem adta vissza, sem mint talált jószágot nem juttatta a rendőrségre.

Ez a szerencsétlen, midőn megtudta, hogy benne bűnöző hajlamok rejtőznek, öngyilkossággal végezte életét.

Gyermekkoráról, mely fényben, nagy vagyonban, előkelő társadalmi körben folyt le, annyit tudunk, hogy „pubertásos zavarodottságban“ fel akarta gyújtani az „Eaton College“ egy épületszárnyát, melyben egy vetélytársa aludt.

Később pedig két kis serdülő lánynak levágta a hajfonatát és azokat, mint fétiseket rejtegette és dédelgette titokban.

Testalkata szerint inkább az atlétikusok közé tartozott.

Ugyancsak sok példát hozhatnánk a nemi perverzításosak, a homoszexuálisok köréből, kiknek túlnyomó része astheniás testalkatú, bár hangsúlyoznunk kell, az astheniások és így a schizothymek között is, miként felsoroltuk, világnagy-nevek lángelmék, nagy erkölcsi értékűek szerepelnek, de gyakoribb a másik véglet.

Míg a ciklothymek, tehát a *derült* és a *szomorú* két vég-

lete között, mint mondjuk, egyenletesen hullámzó jelleműek, addig a schizothymek a túlérzékeny (hyperaesthesiás) és a teljesen hideg (tompult, buta) végletei között „ugrásszerű“ elhelyezkedéssel jellemezhetők.

Hogy tehet-e a *pedagógia* valamit, ha sötét jellemhasadás diagnózisát megállapítja, vagy megsejti?

Erre először egy „negatívummal“ kell felelnünk, mert azt mondjuk, hogy mit nem szabad tennie, hirdetnie.

Nem szabad azt tanítani, — hogy a szülők kötelessége *meghatározni* a gyermek nevelési irányát, a *szülő ízlése*, hajlama, óhaja *szerint* és azután felgyúrt ingujjal nekilátni és kigyúrni a gyermeket egyéniségében, a szülőknek tetsző pálya, vagy hivatás irányában.

Ez régen elavult álláspont és belső *repedtségénél* fogva sohasem is volt csengő igazság.

Akik megkísérlik ezt a lehetetlen, de annál kegyetlenebb meggyúrást, — csakhamar halálosan belefáradtak, mert majdnem minden esetben pont az ellenkező eredményt érték el.

Ez a lehetetlen erőszak csak a legdacosabb reakciót kelti fel még a bárány-szelíd gyermekben is és legfeljebb ott érvényesülhet, hol a gyermekben levő összes adottságok történetesen egyirányúak a szülői akarattal.

Persze, ez a felfogás nem jelenti azt, hogy ne tanítsuk, szoktassuk rendre, önuralomra, munkára, tisztaságra, egészséges életmódra, igazságszeretetre, természetes hálaérzésre, becsületre, stb. gyermekünket, amennyire meggyúrás, erőszak nélkül, jó példa útján csak lehet, mert ezen tulajdonságok és szokások fejlesztése, ha *egyénileg* megfelelő módon történik — alkalmasak sok „fekete színű“ adottságok mérséklésére, sokszor —, egész az alkalomig, a kísértésig való visszatartására, de sohasem alkalmas a személyiség, a lelki konstitúció megváltoztatására, az ú. n. „alapjellem“ eltüntetésére.

Ez utóbbi — és ebben jutunk a további megválaszoláshoz — talán csak az *orvosi-pedagógia* segélyével lehetséges és ma már nem reménytelen küzdelem.

Mindenekelőtt a genealógiába való „beavatkozás“ útján, olykép, hogy az „*eugenika*“ segélyével, mely nem más, mint a nemzés egészségtana, a szülői egyedeket kell lehetőleg kiválasztanunk.

Persze — ez a messze jövőnek lesz csak gyakorlati feladata, mikor az emberi társadalom mélységesen meggyőződött arról, hogy nem a *sok*, hanem a *jó emberanyag* „kitenyészése“ lehet a jövő társadalmak célkitűzése.

Így kerülnek el, hogy az önmaguknak és a társadalomnak súlyos terhét tevő és az adottságaik útján testi-lelki nyomorultak tovább is korlátlan számban lépjenek el a dolgozni tudó és akaró emberek sorait.

A testi-lelki *egészség* ezen alakulatban *szent joga* és *kötelessége* minden egyednek és alapja lesz így olyan társadalomnak, melyről *Trefort* azt mondja, hogy „csak egészséges nemzet lehet gazdag, boldog és szabad“.

A pedagógiai lehetőség harmadik módja talán nincs ilyen ködös távolban és ez az *endokrin szervek tanának kiépítése* odáig, hogy segítségével a testi-lelki *konstitúciókat befolyásolhassuk* minden oly esetben, hol kívánatosnak, vagy szükségesnek látszik.

Talán nemsokára elkövetkezik az idő, melyben nemesak himlő, hastífusz, tetánia, kolera, vörheny ellen adnak profilaktikus oltásokat, hanem hormonok bevitele, vagy endokrin-funkciók szabályozása útján a lelki konstitúcióra is tudunk gyógyítólag, vagy bajt-megelőzőleg hatni, jó, vagy jobb jellemre való hajlamosságot elérni.

Igen valószínű, hogy e kérdésben a testalkotásnak összefüggése a lelki konstitúcióval lesz az alap, mely ki fog épülni élettani és kórtani irányban.

Belátható azonban, hogy a nagyszabású feladatok teljesítésére az *orvostannak ölelkeznie kell a pedagógiával, meg kell teremteni a pedagógiai orvostant.*

A testalkotás és jellem közti összefüggés azonban már a mai stádiumban nemesak a klinikusnak *van segélyére*, midőn az elmebajok diagnózisát megkönnyebbíti, hanem segélyére van minden embernek az emberismeret nagy tudományának elsajátításában.

Nincs ember e világon, kinek boldogulásához ne volna nagy és legnagyobb *emberismeretre* szüksége és ezért mindenki hálásan fogadhatja az olyan irányú megfigyeléseket, tudományos kutatásokat, melyek megkönnyebbítenék, megbízható külső jelek meglátása útján, embertársaik megismerését.

Mindenesetre azonban ma és mindenkorra le kell szögeznünk a tényt, hogy a pedagógia nem más, mint az adottságokkal való küzködés tudománya, tehát *nevelni annyit tesz, mint küzködni az adottságokkal.*

Miképen fejlesszük ki a gyermekben az önérzetet és igazságszeretetet?

A Szülők Iskolája 1927 április 1-én tartott Szülői Értekezletén előadta: KEMÉNY GÁBOR dr.

I. Értsük meg a gyermeket.

A nemrégiben meghalt francia szobrásznak, Rodinnak van egy különös szobra: La main de Dieu. Egy hatalmas kép fogja át a hegyeket, folyókat, síkságokat, erdőket, a növény- és állatvilágot, az egész mindenséget. Aki egyszer látta ezt a szobrot, sohasem menekül hatása alól. Az mindig szükségét érzi annak, hogy mellőzze a részleteket és *egészben lássa*, egy nagy összetartozásban, harmóniában lássa a világot. Ez a nagy harmónia éled meg bennem mindig, mikor a legnagyobb művészetre, a gyermeknevelésre gondolok és mindig megriadok a nehézségektől, mikor a részletekkel kell foglalkozni, melyekből ez a művészi munka összetevődik. Nagyon is tudom, hogy ezek a részletmunkák annyira életbevágóak, de azt is tudom, hogy mennyire kockázatosak. Tudom, hogy mennyi pedantériára, mennyi céltalan útra vihetnek e részletmunkák, ha nem látja a nevelő az *egész művet*, melynek szolgálatában áll. És — jaj! még a legjobb akarat mellett is mily *sikertelenné lehet a mű, ha nem látta a nevelő azt a nagy kezet, a mindent összetartót, a harmóniát létrehozót, azt a nagy összefogó gondolatot, ha nem hatotta át az az uralkodó érzés, hogy neki a műben benne kell élnie, mert ha nem így lesz, akkor hiábavaló, napszámosi robot lesz minden erőlködése...* Miért vállalkozom mégis egy *részletkérdés* megvitatására? Mert ez csak *látszólag* részletkérdés. Mert az *önérzet és igazság* az a hatalmas összefogó kéz, mely külső és belső szilárdságot ad, mely tartalmi- és alaki egységet ad a sok-sok apró szálakból összeszövődő munkának. S éppen mert egységben szeretek látni és láttatni, nem fogom külön elrubrikázni az önérzetet és az igazságot, mert nem tudom és nem akarom elképzelni, hogy nem lesz igazságos az, akit önérzetre neveltünk és hogy nem lesz önérzetes az, akit igazságszeretetre neveltünk. Ez évben Pestalozzit ünnepeltük. A zürichi Pestalozzi-emlék nagyszerű kifejezője annak az uralkodó érzésnek, melynek minden nevelő-munkán úrrá kell lennie. Egy mezítlábas kis gyermek, a jóra született emberesemete, teljes bizalommal, teljes odaadással tekint mesterére, ki szeretettel hajol le a gyermekhez. *A gyermeknek ez a felnézése s a mesternek a lehajlása mindenféle nevelési könyvnél szebben beszél, minden elméletnél szebben dokumentálja, hogy a nevelőnek és a növendéknek teljes harmóniában kell lenni egymással, teljesen meg kell érteniük egymás, és — hiszen ez természetes — a kicsi csak úgy*

tud a nagyig felérni — ha a nagy, a felnőtt, lehajol a kicsinyhez, a még gyámoltalanhoz... Megérteni a gyermeket! Századok óta sokat foglalkoztunk e kérdéssel, Rousseau szépen megmondta, Pestalozzi szépen megtette, az emberek lelkiismeretét — s ez jó jel — folyton foglalkoztatja ez a kérdés és még mindig oly messze vagyunk a céltől... „Nagyon kívánatos volna — mondja Rousseau —, hogy valamely értelmes író arról adjon útbaigazító ujjmutatásokat, mikép kell a gyermekeket megfigyelni“ Pestalozzi, ki Rousseau zseniális meglátásával szemben a pedagógiai lelkiismeret heroikus képviselője, azért panaszkodik, „hogy nemzedékek hervadnak el kielégítetlenül s ezért végzi napjait annyi ember azzal a panasszal, hogy pályájának befejezése nem elégítette ki őt“. Ma már Rousseau kívánsága beteljesült, ma már megvannak azok az értelmes írók, a pedagógia vezető elméi, akik ujjmutatást adnak arra, hogyan kell megfigyelni a gyermeket — de Pestalozzi panaszja még ma is jogos — mert hiába minden fáradság és belső hajtóerő, mely felfelé ragadja az emberiséget — ma is nemzedékek hervadnak el kielégítetlenül, ma is sok, nagyon sok még az ember, aki nem találja meg a maga útját, azt az utat, mely kielégítené őt... Talán az az oka, hogy az a nagyon egyszerű feltétel — figyeljük meg, értsük meg a gyermeket! — nem is olyan nagyon könnyű, nem is olyan nagyon egyszerű. Hogy a gyermeket megfigyeljük és megértsük, ahhoz egy kissé magunknak is gyermeknek kell lennünk, ez pedig nem olyan egyszerű művelet. Az élet szigorú folytonossága hozza magával, hogy mindig a mai eszünkkel élünk, a mai gondolkodásunkkal illeszkedtünk bele az életbe és a mai elveinket szeretnők érvényesíteni a gyermekeink nevelésében, holott a mi mai életünk minden bölcsességével együtt idegen világ a mi gyermekünknek, mert neki is megvan a maga sajátos mai élete. És súlyosan tévedünk, ha azt hisszük, hogy az ő mai élete nem éppen olyan komoly valóság, mint a mienk...

II. Engedjük a gyermeket önállóan cselekedni.

Pietro Mazzini, a nyolcéves zongoraművész el van keseredve, mert a felnőttek nem értik őt meg. Csak azt látják, hogy ő zongorázik. Ha elmondja, hogy ő tulajdonképpen zenét álmodik, a felnőttek kinevetik és megcsókolják. De bezzeg a szomszéd fakereskedő kislánya nem neveti ki. Az elhiszi neki és ő akkor játszik legszívesebben, ha az a megértő kislány hallgatja. És legszívesebben mindig gyermekeknek játszana... És szeretné kiírni „felnőtteknek tilos a bemenet“. Ennek a kis művésznek a megjegyzései sok mély igazságra mutatnak rá. Elsősorban arra, hogy a gyermek már akkor is sajátos egyéniség, mikor mi még a legkevésbé sejtjük azt. A gyer-

mek már a legkisebb korban is a maga sajátos, gyermeki módján gondolkozik és a maga lábán szeretne megállni. Álljunk meg egy pillanatra e gondolatnál: *a maga lábán*... Aki gyermeket nevelt fel, az sohasem fogja elfeledni azt a magával nem bíró, repeső nagy örömet, amely a gyermek arcán sugárzik, mikor először áll a maga kis lábain... Talán leesik néhányszor, de oda se neki! megtalálja a maga támaszát a székben, az asztalban, a szekrényben és addig kísérletezik, míg nemcsak megállni, de járni is tud a maga lábán. A gyermeknek ebben a nagy, komoly igyekezetében lássunk mi, szülők, útmutatást! *Ne mentsük meg őt ettől a hasznos küzdelemtől és ne fosszuk meg attól a nagy örömtől, az önérzetnek ettől az első megcsillanásától, mely a küzdelem nyomában jár*... Igen, a küzdelem nyomában. *Mert az élet egy nagy, komoy folytonosság, melyet nem lehet mesterségesen részekre bontani*... Boldog gyermekkor, szenvedélyes ifjúkor, munkás férfikor csak az értekezésekben szétválasztható fogalmak — a munka, a küzdés ab ovo végigvonul az ember életén... *Küzd, küzd már a csecsemő is, hogy a szájacsájából kicsúszott anyai emlőt újra megragadhasssa és hogy az állacsájára kifolyó tejet apró nyelvecskéjével újra felnyalja*. Komoly munkával igyekszik a gyermek egy-egy játékot darabokra bontani és nem kisebb komolysággal igyekszik újra összeállítani. Figyeljük meg a gyermeknek ezt a munkáját és ne próbáljunk a Rontó Pál elnevezéssel napirendre térni felette. Emlékező képességünk teljes intenzitásával gondoljunk vissza a magunk gyermekkorára, a magunk játékos korára és arra a korra, melyben a játékos-munka átmeneteként komolyabb, „nagyobb“ munkával voltunk segítségére szüleinknek, testvéreinknek, barátainknak... Az *önérzet* felkeltését csak a munka nyomában lehet elképzelni és ez a munka már a családi nevelés korában két irányú lehet: *a gyermek önfenntartására irányuló* (táplálkozás, mosdás, öltözködés, egyéb szükségletek) és *a játékos-munkára irányuló*. Az irányításnak, a szoktatásnak értékét semmiképpen sem akarom kicsinyelni, de mégis hangsúlyoznom kell: egy pillanatig se tévesszük szem elől, hogy a gyermek járjon a maga lábán. Minél korábban érezze meg az örömét annak a ténynek: *ezt magam csináltam*. Magam húztam fel a cipöcskémet, magam mondtam meg, magam fogtam meg a kávéscésze fülét, magam csináltam meg a játékomat. Nem szeretném, ha félreértenének. Nem akarom én a gyermeket magára hagyni és nem akarom, hogy felborított kávéscészék, bepecsételt abroszok s az összetört játékok módjára összetört vizespoharak legyenek a gyermek önállóságának, maga lábán járásának bőséges dokumentumai. *Vigyázzunk a gyermekekre és amennyire lehet, a házirendre is, de a — természet rendjéről se*

feledkezzünk meg. A természet rendje pedig az, hogy mi elmegyünk, s ők itt maradnak és folytatják az életet. És mi lesz akkor, ha nem lesz meg bennük az önérzet, hogy a maguk lábán járjanak? Hogy mikor jönnek el a kedvező időpontok, hogy milyen mértékben kell hagyni a gyermeket önállóan cselekedni, arra nem adhatunk receptet, az okos szülők, akik törődnek e kérdéssel, megtalálják az időpontot és a módot. Itt csak egyre akarok, mint nagyon fontos dologra, rámutatni: *a játékra...* Ismertem egy, egyébként sokat tanult és intelligens nőt, aki folyton gyermekeivel foglalkozott és minden örömet igyekezett nekik megszerezni. A nagy lakásból egy játékszoba is kitélt. Hatalmas állványon érintetlenül és elrontatlanul sorakoztak a játékok, babák, vasutak, Mackók, építőkövek stb. Egy babaláb sem volt kitörve, minden kerék ép volt, a főzőcske játékból semmi sem hiányzott. Az volt az elve, hogy csak az ő felügyelete alatt játsszanak gyermekei és úgy képzelte, hogy a jövőben milyen nagy erkölcsi erőt jelképeznek a gyermekek számára az épkézláb megmaradt gyermekjátékok. Én azt hiszem, hogy a tisztelt szülők mind egyetértenek velem abban: jobb lett volna, ha az elveit teszi az állványra ez az anya és a játékokat odaadja a gyermekeinek, hadd játsszanak velük, hadd törjék össze és hadd szerkesszék össze megint, ha tudják. Sőt: talán legjobb lett volna azon kezdeni a dolgot, hogy *készítsék el ők maguk a játékokat*: ez az igazi munka, ez ad a gyermeknek igazi kielégülést, ez ébreszti fel az egészséges önérzetet... Önérzetessé lehet, igaz, az olyan gyermek is, akinek sok, mindenféle játékot megvesznek, de félek, hogy *az ilyen önérzet önhittséggé fajul*; de feltétlenül szerény lesz az az önérzetes gyermek, aki maga csinálja meg játékait. Lehet, hogy a házirend csorbát szenved a gyermek fúrásai, faragásaitól, lehet, hogy akad egy kis seperni való ott, ahol a gyermek a maga készítette sár- vagy anyagedénykében játsza meg a maga főzőcskéjét, de ne törődjünk ezzel, sőt vegyünk részt az örömükben, hadd érezzék, hogy ők valami *komoly dolgot csináltak*... Kilenc évvel ezelőtt egy nagyjelentőségű könyv jelent meg a magyar könyvpiacra. *Kafka Margit* könyve. Az a címe: *Kis emberek, barátoskáim*. „Kedvvel fogok hozzá ehhez a könyvhöz, melyet Tinectek akarok írni — ezt írja K. M. a bevezetésben —, a Ti legkomolyabb foglalkozástokról, mellyel a jövő életet előre prógálgatjátok és szépnek, könnyűnek álmodjátok: a játékról.“ Megtanítja rá a gyermekeket, hogyan kell papírból, fából, rongyból, üvegdarabokból, viaszból, homokból, gyufaszálakból és mindenféle házi lim-lomokból játékot csinálni. És pompás rajzok mutatják meg a kis olvasóknak, hogyan kell parasztbabát, kisasszonybabát, bútort, babamúzeumot, sütésfőzést és sok egyéb játékot fabrikálni... Pedagógiai jótéte-

mény ez a könyv. Nem tudom, hogy a forradalom zürzavarai-ban fel tudta-e eléggé kelteni a szülők érdeklődését, de a jó sohasem jön későn és ebből az okos könyvből a nagyobb gyermekek s az ő útmutatásuk vagy a szülők irányítása alapján a kisebb gyermekek még ma is megtanulhatják — játékkal próbálgatni az életet... Van egy latin közmondás, mely szerint semmittevés tanítja meg az embereket rosszat cselekedni. Ez a gyermekre áll elsősorban. *Legyünk azon, hogy a gyermek el legyen foglalva, örüljünk, ha örül munkájának és ne titkoljuk el örömünket.* Ne takarékoskodjunk az elismeréssel. Ne féljünk, hogy túlságosan fokozzuk az önértéket. Inkább az ellenkezője volna baj: ha nagyon ügyetlennek, nagyon gyámoltalannak, nagyon korlátozottnak érezné magát, ha nem volna kedve új meg új munkára. Az új meg új munka nemcsak kezét, de szellemét is foglalkoztatja (tervezés, szerkesztés, bon-tás, újraösszeállítás stb.) és ugyancsak fokozza becsvágyát, önértéket... *Ha így nézzük a gyermeket, az életbe való bekapcsolódás szempontjából, akkor helyesebben, igazságosabban tudjuk megítélni. Tevékenységnek, akarat erőnek, kitar-tásnak fogjuk látni, amit ma egyszerűen türelmetlenségnek, akaratosságának, makacskodásnak bélyegzünk...* Ezek a hibák tényleg meglehetnek a gyermekben, s azért kell úgy irányítani, szabályozni az ő tudtán kívül is „munkakörét“, hogy ezek a hibák mind erényekké váljanak.

III. *Hinni kell a gyermek jóságában.*

Jó-e a gyermek születésekor vagy rossz? Ne fejtegetssük. A pedagógiában tartózkodjunk az ilyen, igazán csak elméleti jelentőségű kérdésektől. Nyugodjunk meg abban, hogy nekünk *jónak kell tartanunk.* Még anyagot sem alakíthatunk kedvünk szerint, ha nem tartjuk jónak. *Hát a gyermeki lelket hogyan alakíthatnók, hogyan tehetnők jobbá, minden jóra fogékonyabbá, edzettebbé, ha nem tartjuk jónak...* *Hinni, hinni kell a gyermek jóságában és úgy kell a dolgot irányítani, hogy a gyermek is higgyen önmagában.* Nem mondom, hogy tegyük félre a szigorúságot. De hassunk oda inkább, hogy *a gyermek önmagával szemben legyen szigorú.* Ne feledkezzünk meg róla, hogy a fizikai változások, sexuális zavarok mily átalakító hatással vannak a gyermek lelki életére és ilyen állapotban mutatott maguktartását, érzékenységüket, dacosságukat ne írjuk mindjárt a rosszság türelmes rovatába. Sőt, éppen legkritikusabb idejükben, mikor a legnagyobb érzékeny-ség mellett a tettrevágyás is a legnagyobb mértékben jelentkezik náluk, akkor igyekezzünk érdeklődésüket a közéleti, iro-dalmi, művészi élet eszményképei iránt felkelteni... Melyik gyermek nem vágyott még nagy szónok vagy színész, híres

orvos, vagy világhírű díjbirkózó lenni... Mindegy akármilyen, csak valami legnagyobb, valami legelső... Hogy lángésznek, rendkívülinek fogja érezni magát? Nem baj. *Csak érezze azt, hogy a maga munkája által jut el a csillagokba...* Ha hozzászokik munkával törni a cél felé, akkor mindenesetre megtalálja a maga nyugalmát, a maga megnyugtató munkájában. Bizonyos irányú tevékenység mindig megvan a gyermekben, *akarátát letörni úgyszólván lehetetlen, tehát ne álljuk útját, hogy érvényesüljön...* Erre sokan azt mondják: jó, hát hagyjuk a gyermeket dolgozni a maga kedve szerint, vagy a mi irányításunk szerint többé-kevésbé szabadon, hadd ébredjen, nőjjön az önérzete, higgyen magában inkább többet, mint kevesebbet, ne tételezzünk fel róla előre minden rosszat és azon legyünk, hogy ő is jónak higgye magát. De mikor véget ér ez a szép, illúziós gyermekkor, elmegy a gyermek az iskolába, ahol — óh emberi bölcsesség! — mindenféle gyarlóságot felfedeznek rajta és ahány pedagógus csak „működik” egy iskolában, mind nekiesik a gyalujával a szegény kis gyermek gircses-görccsös lelkének, hogy máról-holnapra egyenesre gyalulja, hogy mintagyereket fabrikáljon belőle, példás magaviseletű és jól tanuló kis gyermeket, aki mindenképpen megfelel az *előírt* követelményeknek... Jól ismerem ezeket a nehézségeket. Az iskola csakugyan új világot jelent a gyermekre nézve és nem mindig jobb világot a kedves, meleg, szabadságot otthonnál. Otthon tevékenységét természetesen szükségérzete vezette, itt nem egyszer órák hosszáig való testi mozdulatlanosságra van kárhoztatva. Otthon kocsikat, gépeket gyártott gyufafaskatulyákból, drótokból, karikákból, itt valahogy ő maga lesz géppé, melynek meghatározott ideig kell mozdulatlanul lenni, mozgásba jönni, a kezét összetenni, a száját becsukni vagy kinyitni. S néha talán még meg is büntetik, ha nagyobb ugrik vagy kiált a szünetek alatt, mint amelyet szabad az iskola szabályai szerint, ha elűnaja magát s játszani kezd a zsebében elhozott tárgyakkal, ha sugdolózik a barátjával stb. S néha bizony nincs is tisztában vele, miért büntetik meg, — nagy dolog az az iskolai szabályzat, olyan okos emberek csinálták, hogy az ilyen kis fiúcskák vagy leányocskák csak a büntetést tudják belőle — s ilyenkor aztán nagyon megsappan az a nagyra nőtt gyermeki önérzet... És még jó, ha csak megsappan, ha durván nem török össze... És mi következik ebből? Az, hogy a szülők legyenek annyira opportunusak, hogy leereszkednek az iskolai gyakorlatnak néha százados, elavult, lelketlen formáihoz? Nem, a belátó szülőknek ilyen sohasem szabad tenniük. A helyes meggyőződésnek nem szabad alkudnia. A helyes meggyőződésnek minél nagyobb elismertetésre kell törekednie... A belátó, az okos szülőknek — hála a gyermektanulmányi egyesületek és különösen hála a Magyar Gyer-

mektanulmányi Társaság tervszerű, lelkes munkájának — napról-napra nagyobb számával találkozunk. *A belátó, okos szülők hassanak oda, hogy minél szélesebb körökben terjesz-
szék gondolataikat s végül kényszerítsék a hamupipőke életet
élő iskolát is, hogy nyissa ki az ablakait és engedje beáradni
azokon a frissítő eszme-áramlatokat. Ne higgye az iskola, hogy
a gyermektanulmányozás gazdag eredményei csak a gyermek-
pszichológusok tudományos játéka, ne higgye azt, hogy az
elméleti megállapításoknak és gyakorlatnak merőben mások
az útjai és ne higgye azt, hogy mert ő csak iskola, tehát neki
nem kell törődnie a gyermekkel, hogy mert ő szentesített okle-
véllal dolgozik, tehát nem is kell ismernie, megérteni a gyeme-
ket és ne higgye azt, hogy pl. oly semmiségekkel, mint a gyer-
mek önérzete és igazságérzete, neki méltóságán alul áll foglal-
kozni...* Azok a látszólagos semmiségek, amelyekkel az iskola
ma még nem foglalkozik, az emberi élet legnagyobb ösztönző
erői, amelyeket ma már büntetlenül nem lehet figyelmen kívül
hagyni.

IV. A pedagógia feladata a gyermek önérzetének felkeltése.

Rousseu-nak az a kívánsága, hogy útmutatást adjanak a
gyermek megfigyelésére, ma már teljesült kívánság. A gyer-
mek érdeklődésének lélektana ma már meg van állapítva. Büsz-
kék lehetünk rá, hogy egyik alapvető munka szerzője, a mi
Társaságunk elnöke. Ez a munka azonban kötelez. Nemcsak
erkölcsi elismerésre — ő, hisz erre még csak könnyen hajlan-
dók vagyunk — de erkölcsileg elkötelez a követésre is. Nem
a szerző, nem az érdeklődők, nem a Szülők Iskolája, hanem
a gyermek érdekében. A gyermeknek úgy a szelleme, mint
erkölcsi fejlesztésénél — ha ugyan a gyakorlatban is úgy el-
lehet választani ezeket a funkciókat, mint a papíron — a gyer-
mek egyéniségéből kell kiindulnia. „A munkán — írja Nagy
László, a gyermek kézi foglalkoztatásáról szólván — csináljon a
gyermek mindig valamit a saját egyéni erőiből kifolyólag.
A sémákkal, sablonokkal, kész formákkal ne nyugözzük le
teremtő lelkét. Engedjük a gyermeket hibázni és az egyénileg
többé-kevésbé hibás alkotásaiból *bontsuk ki a jót.*“ Nem foly-
tatom az idézetet. Elértünk a már más szókkal hangsúlyozott
lényeges vezető gondolatra: *bontsuk ki a jót... A gyermek
önérzetét felkölteni, érdeklődését teremtőkedvvé változtatni,
ez az okos pedagógia feladata.* Ha nem így tesz az iskola akkor
logikailag helytelenül cselekszik és erkölcsileg: igazságtalanul
cselekszik... *Wilde Oszkár* mondja „A readingi fegyház bal-
ladájá“-ban:

Tudjuk, hogy a törvény, mind valahány,
Mit gyártott emberész,
P-lyvára, ocsúra — nagyon vigyáz —
Jó magra — rá se néz.“

Ha az iskolából kedvetlenül hazajövő gyermekeket látunk — intők idején különösen lehet részünk e szomorú látványban — megdöbbenve kérdezzük: Mi történt ezekkel a gyermekekkel? Hiszen az ókori „*plagosus Orbilius*“ (= nádipalcás O.) iskolájából jönnek haza... Nem. De mégis meg vannak verve. Az önérzetük le van törve. Mert csak polyvát, ocsut találtak bennök a modern Orbiliusok és Orbiliák, *a jó magot* nem találtak meg bennök... Pedig lehetetlen, hogy nincs meg bennük, hiszen ép, egészséges, normális fejlődésű gyermekek; honnan szedték össze azt a rengeteg sok hibát, hogy 30%-uk az intőt lobogtatja kedvetlenül vagy dugdossa szégyenkezve, de a dicsérő írást egyik sem... Azt nem is lehet. Az iskola nem dicsér. Csak azokat dicséri szóval, akik mindenből egyesek... És ne lenne az okos szülőknél annyi befolyásuk, hogy megszüntessék az intőkkel való *indokolatlan kegyetlenséget* és a szűkmarkú dicsérettel járó pedagógiai *nagyképűséget*?... Ne tudnák a szülők az iskolát arra készíteni, hogy higgyen a gyermek jó tulajdonságaiban, képességeiben, hogy a gyermekben lévő jó alapján fejlessze önérzetüket, fokozza munkakedvüket, ahelyett, hogy a „jó magokat“ mellőzve, gyengeségeik alapján letöri őket?! Ha az elméleti igazságok nem elég meggyőzőek, nézze meg az iskola (természetesen elsősorban a magyarra gondolunk) az Új Iskola munkáját, mely elsőnek vitte át nálunk a gyakorlatba a M. Gy. T. elméleti igazságait. Nem akarok itt ezen iskola munkarendjéről szólni, csupán annyit akarok megállapítani, hogy ott csupa jókedvű, a maga erejében bízó, önértékes gyermeket láttam, csupa olyat, aki tudott is és érezte is, hogy tud. És valami nagy, szent összeforrottságot láttam ott tanulók és tanárnők között, ami éreztette, hogy *nemcsak a máért dolgoznak*...

V. Az önérzet felkelésének módjai.

Hogyan fejlesszük a gyermekben az önérzetet? Elsősorban: *ne törjük le*. Figyeljük meg a gyermek minden ténykedését és *ne a sikertelen kísérleteit nézzük árgus-szemekkel, de vegyük észre sikereit és ismerjük el*.

Ne kívánjunk tőle feltétlen engedelmisséget, mert feltétlen engedelmisséget csak a katonától lehet várni. A nevelés pedig nem katonai dresszúra. Ha tömegtanításról van szó, jó szellemet kell teremteni a tanulók közt, *a jó szellem törvényét kell megvalósítani*. Ennek vesse alá magát a gyermek, ne a mi, talán meg nem értett parancsunknak. A jutalomtól, legalább a *jó szó* jutalmától ne fosszuk meg a gyermeket, s az legyen a legnagyobb büntetése, ha nem részesül elismerésben.

A szidással legyünk óvatosak. Haragunkban szoktunk szit-

kozódni s aki haragszik, annak nincs igaza. Ha igaztalanul bántunk, cinizmusra, igazságtalanságra nevelünk.

Régi, de bevált igazság a jó példa jó hatása. Fejleszti a tanuló önérzetét, ha jónak, okosnak, igazságosnak, kiválónak látja tanítóját. Hátha még otthon is jót hall tanítójáról. Jól esik neki, ha tanítója a követendő példakép.

Ha már elkerülhetetlen valamely büntetés, akkor legyen *a tanító következetes és sohase legyen igazságtalan...* Éles szem van a gyermeknek, a „kivételezés“, ez a tanítói őshiba, egy pillanatra sem kerüli ki a gyermek figyelmét...

Az osztályozás nagy problémájához jutottunk. Nem megyünk bele ennek a részletezésébe; sokkal súlyosabb kérdés ez, mintsem hogy egy másik probléma keretébe lehessen beleszorítani. Fenntartom a reményt, hogy a M. Gy. T. rövidesen módját ejti e téma tágkeretű tárgyalásának s akkor vagy mint előadó, vagy ha másra hárul ez a súlyos feladat, mint hozzászóló, bővebben kifejthetem a nézeteimet. *Az értelmi képességvizsgálat mai eredményeiből logikusan következik, hogy az osztályozás módszerét is revidálni kell.* Az intelligenciavizsgálatok mai eredményeivel szemben a tanulók négy csoportba való osztályozása már nagyon is elavult dolog. Hogy módosításra vagy pusztulásra érett-e ez az elavultság, arra a Gy. T. T.-nak vagy a Sz. I.-nak lesz hivatása megfelelni. Most csak azt hangsúlyozzuk: *óvatosan bánjanak a tanítók, tanárok ezzel a kényes fegyverrel.* A gyermek önérzetét a legnagyobb mértékben fejlesztheti vagy a legnagyobb mértékben lesujthatja az osztályzat. Nem mondom, hogy abszolút igazságot lehet érvényesíteni, mikor a gyermekek százait kell négy jegy érték-mérőjébe elskatulyázni. *De legalább relative igyekezni kell az igazságra. A jó tanító bölcsességének igazi próbaköve az osztályozás.* Ha lelkiismeretes meggondolása alapján is nehéz a döntés, inkább enyhébb legyen egy fokkal, mint szigorúbb. A nagyobb enyhesség fokozhatja a gyermek becsvágyát, az igazságtalan, vagy annak érzett szigor közönybe, cinizmusba kergetheti a gyermeket.

Hogy a gyermek önérzete fejlődjék, annak alapfeltétele úgyszólván az iskola levegőjében van. Legyen az iskola a barátságos munka háza. B. Orczy Lőrinc a XVIII. században így ír a kis iskolásfiúról:

,Az kisdéd rémulve mondja fel leckéjét,
Amelynek nem érti elejét vagy végét.“

Ebből a rossz atmoszférából mintha még nem egészen gyógyultunk volna ki. A Gyermek egy régi számában valami iskolabetegségről olvastunk. Reszkető kór fogja el a gyermekeket, ha az iskolai izgalmakra gondolnak. Ahol vigyáznak a gyermek önérzetének kifejlesztésére, ahol jól, okosan, igaz-

ságosan bánnak velük, ott a reszkető kór nem lehet úrrá.

Mint az önérzet fejlesztésének egyik legfontosabb szervére kell rámutatnom a középiskolákban az *önképzőkörre, sportegyesületekre*, hol a gyermekek az iskolai bilincsektől szabadabban fejthetik ki testi-lelki képességeiket. Sokszor magukat a testületeket is meglepik az önképzőkörök munkaszolgáltatásai. *És ez bizony elég világos útmutatás arra, hogy jó volna az iskolát egy nagy, az életre előkészítő önképzőkörnek tekinteni és ennek a módszere szerint újjászervezni.*

V. A példa fontossága az önérzetre nevelésben.

Nem tudákossá, hanem erőssé kell a gyermeket nevelni, akkor nem él vissza a szabadsággal, mellyel munkájában rendelkezik. Persze ezt csak olyan nevelő érheti el, aki magamagát is neveli. Aki komolyan veszi a gyermeket, aki nem fog kacagni a gyermek első hiábavaló kísérletein . . . Ha hibázik a tanító, ne legyen hibáiban következetes, mert a gyermekek észreveszik ezt és vagy lemosolyogják a háta mögött, vagy ők is hazugok lesznek. Ha önérzetes, igaz embereket akarunk nevelni, elsősorban magunknak kell önérzeteseknek, igazaknak lenni még a magunk tévedéseivel szemben is.

Az önérzetességre és igazságra nevelésnek tárgyi feltételeiről, módszereiről nem szövelünk. Csak egyet akarunk hangsúlyozni, a helyes fogalomképzés rendkívüli fontosságát. És ezt is csak az erkölcsi szempontot illetően. Sokrates azt mondta: *ha igazán ismered a jót, az igazat, követni is fogod.* Ez legalább is olyan fontos tétel az erkölcsi világban, mint Rousseau tétele az ember eredendő jóságáról. Persze itt nem bemagolt ismeretről van szó, de valami olyan ismeretről, amely egész lelkünket áthatotta. Így megtanítani az igazságra csak az tud, aki nemcsak félremagyarázhatatlan szavakkal, de világosan beszélő tettekkel is tanít. Igen, a *jó tanítóra* gondolunk, akinek élete folytonos példákban való tanítás a jóság, az igazság követésére . . .

Még egy rövid példázatot szeretnék a szülői értekezlet lelke elé vetíteni. A megszállás utáni időkben amerikai unitárius papok jártak Erdélyben a magyar kisebbségek helyzetének tanulmányozására. Egyik elkeseredett honfitársunk azt magyarázta a papoknak, hogy minket magyarokat csak egy — *amerikai származású magyar király tudna talpraállítani* . . . Az amerikai papok elmosolyodtak . . . Az egyik azt mondta: „Nagy akadályja van ennek: Amerikában mindenki királynak érzi magát s *ezt* nem szívesen cserélnék fel a magyar királlysággal“ . . . Mi azt szeretnénk, ha *így* éreznének a mi gyermekeink is. Minden magyar gyermek érezze, hogy *ő a király*, az élet királya, aki bátran, büszkén, királyi módon állja és munkával vívja meg az élet harcát.

Képességvizsgálat Berlinben, Hamburgban és Göttingában.

Írta: MESTER JÁNOS DR., a polg. isk. tanárképzőakad. tanára.

A jelenlegi forrongó-vajudó Németország méltó akar maradni kulturális nagy multjához és továbbra is fenntartja a „praeceptor mundi“, a világ pedagógusának büszke nevét. Nemcsak társadalmi szervezkedés terén hangzik fel a jelszó, mely Vanutelli bíboros ajkáról röppent el először: „Germania docet“, hanem a legújabb nevelési mozgalmak terén is vezető, irányító szerepet kíván betölteni. A németek kezdik meg a rendszeres képességvizsgálat mindkét faját: a gyenge tehetsé-
güekét és a kiváló adománnyal rendelkezőkét.

Először azt érezték kínosan, hogy a gyenge tehetsé-
gű tanuló óriási teher az osztályra, melybe jár és olomsúlyként nehezedik a társadalomra, melynek hasznavehetetlen tagjává nő föl s már 80 esztendővel ezelőtt foglalkoztak azzal a gondolattal, hogy a fogyatékos gyermekeket külön oktatásban részesítik és fokozatosan szerényebb értelmi tehetséget igénylő pályára készítik elő. Mennyire helyénvaló volt ez a feltevé-
sük, legújabban is fényesen igazolja Termann vizsgálata a virginiai bányászokon, kik az intelligencia-kort megállapító tesztek-
ből csak a hétévesek próbáit tudják megoldani, mégis kitűnően végzik munkáikat és megkeresnek naponta hét dol-
lárt (majdnem 42 P.).

Az első kisegítőiskolát elmaradott gyermekek számára Halle városa állította fel 1863-ban; Drezda 1867-ben és a többi számottevő város sorra követi a példát. Más ország csak las-
san szánja rá magát ilynemű intézmények létesítésére. Svájc 1881-ben, Franciaország pedig csak 1904-ben állított fel kisegítőiskolát. Igaz, hogy Binet-re bízta ennek irányítását és csakhamar túlszárnyalja a németeket.

A tehetséges gyermekek kiválogatását szintén a pedagó-
gus nemzet kezdeményezi. Petzold már 1905-ben külön isko-
lák felállítását sürgeti a tehetséges gyermekek számára. Ekkor azonban még elhangzik a szava. Csak mikor a világháború erősen ritkítja a német intelligencia sorait és amikor mindig erősebben hangoztatták, hogy a világháború kitörése és elvesztése olyan emberek műve, akik nem alkalmasak vezetőállások betöltésére, sőt a kontárok uralma minden ország és minden állam veszedelme, csak akkor határozta el Berlin 1917-ben, hogy a tehetséges gyermekek számára három közép-
fokú intézetet állít fel: egy gimnáziumot, egy reált a fiúk számára és egy leányközé-
piskolát, melyben főleg idegen nyel-
veket tanítanak fokozott mértékben.

Az anyagi viszonyok romlása közepette a szülőkön is kívántak segíteni azzal, hogy ne kelljen gyermekeiket kilenc évig iskolába járattatni, hanem már hat év alatt eljuthassanak az érettségéhez. A Grund u. Aufbauschule hetedik osztályából mindjárt az unter-terciába kerülnek. A német érettségire hat év alatt valóban csak tehetséges tanulók készülhetnek el s így az új iskola anyagi szükségleteket is szolgál.

Az igazgatók a népiskola hetedik osztályából 6000 fiút ajánlottak felvételre, ezek közül kellett kilencvenet, tehát másfél százalékot kiválasztani.

A vizsgálatot egyedül két pszichológus, Moede és Piorowski végezték pedagógusok közreműködése nélkül. Az iskolai bizonyítványból csak a szorgalom és a magaviselet jegyét vették figyelembe; még ezeket is ellenőrizték úgy, hogy egy Berlin mellett fekvő szünidei üdülőtelepen egyidőig együttéltek a vizsgálandó tanulók egy részével, megismerkedtek velük és egyben azt is elérték, hogy a szünidő után következő felvételi vizsgán a tanulók már nem idegenkedtek tőlük. Különben is 13 éves fiúkról és leányokról volt szó, akik már nem olyan ijedősek.

Vezetőgondolatuk: nem ismeretkört kell vizsgálnunk, hanem szellemi működést: funkciókat. Ez történik valamely szellemi funkció körébe tartozó főtevékenység kipróbálásával, elemzésével és az értékelésnél az egyes teljesítmények eredményének kombinációjával. Ezen az úton rajzolják meg a gyermek értelmiségének képét, értelmi görbéjét. Rangsorba állítják valamennyit és az első kilencven kerül a tehetségesek osztályaiba.

Az egyenkénti vizsgálat 6000 tanulónál két ember számára teljes lehetetlenség. Ezért nagyobb csoportokban tömegesen végezték a feladatot több napon át és összesen csak tíz órára vett igénybe. Nem gondoskodtak eléggé arról, hogy a nézőközönség a gyermekeket ne zavarja és elegendő segítség híján azt sem akadályozták meg, hogy egyik gyermek ne beszéljen a másikkal, vagy le ne írja a másik eredményét.

A tesztek néhány hét alatt ütötték össze, részben régiakat használva fel, de újakat is adtak hozzá csak úgy gondolkodásra, előzetes kipróbálás, hitelesítés nélkül. Később ugyan ezek a tesztek beváltak, de mégis joggal mondhatjuk, hogy összeállításuk ügyes rögtönzés és merész kísérletszámba vehető, tudományos megalapozással nem rendelkezik. Ez volt az első nagy kísérlet a tehetségesek kiválogatására.

Összesen 22 tesztet osztottak el hat csoportra.

I. Vizsgálták a figyelmet és a koncentrációs képességet.

1. Kísérletük a Bourdon-féle próba: „a“, „e“, „n“ betűk áthúzása azonos szövegben és utána a teremben levő tárgyakról olyan kéttagú szavak írása, melyekben a fenti betűk nem

fordulnak elő. 2. A figyelem *eltéríthetőségét* kutatják azzal, hogy végeztetnek fejszámolást, melynek csak eredményét írhatják papírra, közben még történetet olvasnak fel, amelynek tartalmát számolásuk bevégzése után kell leírni. 3. A *fáradékonyságot* azzal mérik, hogy a több órán át tartó vizsgálat után megegyeszer végeztetik a betűáthúzást és egybevetik az 1-el.

II. *Az emlékezetet* értelmetlen és értelmes szavak nyújtásával végzik. Az asszociációt és diszpozíciókat azzal, hogy a feladott témához (pl. ház) írjanak fel minden odatartozó szót, ami eszükbe jut.

III. *Kombinációt* végeztetnek szemléletes és nem szemléletes anyagon. Rubakov módjára mértani alakzatoka rakatnak össze és három fogalom között kerestetik az értelmes összefüggést (Massellon-próba).

IV. *Fogalomalkotást*: definícióval, táviratstílussal, közös mértani alakokon közös vonások keresésével.

V. *Az ítélőképességet* különböző értékelésekkel; háborús történetek és erkölcsi statisztika alapján.

VI. *A szemlélő- és megfigyelőképességet*: összehajtott papírból háromszögkivágással; képkísérletek, szemléletek utólagos szuggesztív kérdésekkel.

Értékelés. 1. Minden tesztet külön értékelték pontozással és rangsorba állították az eredményt. Majd a hat főrészt, a főképessegre vonatkozó eredményeket foglalták egybe és végül ezt a hat nagy rangsort összesítették. A gyermek felvételét az döntötte el, hányadik helyet foglalta el a rangsorban.

Joggal merülhetnek fel kétségek az ilyen vizsgálat és értékelés ellen. Különböző tevékenységek közös nevezőre hozatala, egységes rangsorba foglalása nagyon merész dolog. Egyenlő értéknek vették a természetellenes többfelé figyelés kísérletét, az értelmetlen szavaknak tényleg értelem nélküli megjegyzését a kombinálással és ítélettel. Még csak arra sem voltak tekintettel, hogy a reáliskolába történő felvételnél a szemléletes technikai teszteket részesítették volna előnyben, gimnazistáknál pedig a nyelvi és logikai próbákat. Ők egyszerűen mechanikusan összeadták az eredményeket.

Nem csodálkozhatunk, ha az eredmény némelyik osztályban balul ütött ki. Schönebeck 1919-ben beszámol a tehetségesek iskolájánál szerzett két évi tapasztalatáról. 34 tanulóból 10 nem vált be, ami elég nagy százalék. És nem azok foglalták el az iskolai rangsorban az első helyet, akik a tesztek megoldásában kitűntek. A hét legjobb közül egyet egyenesen el kellett bocsátani; a 18 jó eredményt elért közül 8-at buktattak el és a kilenc gyengébben minősített közül kettő nagyon jól bevált.

1920-ban külön kis munka számol be az összes eredményekről: *Zwei Jahren Berliner Begabenschule*, melyhez az előszót Moede és Piorkowski írták. A fiúiskolában se mindenütt olyan lesújtó az eredmény, mint Schönebecknél és általában elismerik a tesztvizsgálat eredményét. A leányiskolában pedig, hol kisebb számot gondosabban vizsgálhattak meg, egyenesen sikerről lehet szólni, úgyhogy Morbs igazgató tapasztalatai alapján föltétlenül szükségesnek látja az intelligencia-vizsgálatot, mint az iskolai bizonyítványok korrekívumát.

1923-ban alkalmam nyílt Moede és Piorkowski intézeteit megtekinteni. Moede intézetének hivatalos címe a következő: *Forschungsgesellschaft für betriebswissenschaftliche Arbeitsverfahren. Abteilung für Industrielle Psychotechnik (Versuchsfeld für Werkzeugmaschinen und Betriebslehre an der Technischen Hochschule Charlottenburg)*. A hosszú cím onnan érthető, hogy a nagy ipar szervezése a gép- és üzemtechnika előadása a műegyetemen nem megy rendes tárgyszámba és azért a gyárosok szövetsége kezdeményezte és tartja fenn a laboratóriumot. Moede-nek magyar asszisztense, Schulhof Andor ismertette meg velem a laboratóriumot. Mindjárt belépéskor feltűnik a rengeteg sok készülék: valóban itt exakt pontossággal ezredmilliméterrel mérnek mindent. Vizsgálatuk kiterjed az érzékszervek használatára, a szemmértéket vonalak felezésével és harmadolásával (Optometer, Winkelschätzer) a csuklók érzékenységét meghatározza a Feingelenkprüfer, tapintást a Tastsinnprüfer, az izmok erejét a dynamometer, az ütés biztonságát a Zielhammer, a kéz nyugodtságát a tremometer stb.

II. Vizsgálja a figyelmet és akaratot tachistoskoppal, többféle cselekedettel egy időben, pl. figyelnek egy homokórát, színes lámpák állását és számolnak fejben. Az értelmi képességeket egy történetből a lényeges elem kiválogatásával állapítják meg; a kombinálóképességet a háromszómmódszerrel, kihagyásos szöveggel. Végül technikai konstruktív képességeket a térképzetek mozgékonyásával, géprészek felismerésével és adott elemekből új megoldások találásával. Így pl. egyik feladatuk, hogy erősíthető meg egy facsavar, ha két vasszög és egy drót áll rendelkezésünkre, vagy ha csak egy faszög esik a kezünk ügyébe.

Az eredmények értékelése úgy történik, hogy gyakorisági görbéket állítanak fel és a teljesítményeket 1—5-ig osztályozzák. Egy nagy csoport leggyengébb teljesítményét veszik ötnek, a legjobbat egyesnek. A közepes teljesítményt háromnak, ezt megfelelezik és nyerik a kettést, a három és öt szám-tani középátlósából a négyest és eszerint rajzolják meg a tulajdonságok görbáját (*Eigenschaftskurve*).

Többször tanulókat vizsgáltak már. A tapasztalatokat folyton értékesítik, készülékeiket állandóan javítják; a gyakorlati étellel és a gyakorlat embereivel fenntartják az összeköttetést, mert a tudományos elemzés és az erre támaszkodó laboratóriumi vizsgálat gyakran fontosnak tart olyan dolgot, ami a gyakorlatban kis szerepet játszik. Így látják mindig jobban, milyen teljesítményt kíván az élet a jó, a közepes és a gyenge munkástól és így ellenőrzik a laboratórium teljesítményét is, mennyiben válik be a vizsgálat a különböző ipari műhelyekben.

Az ilyen költséges laboratórium felállítása akkor gazdaságos, ha a nagyiparosok és gyárosok szövetsége elhatározza, hogy minden tanoncukat megvizsgáltatják. A műegyetemen a gyár- és nagyipar szervezése keretébe tartozik a munkások minél tökéletesebb megválogatásának módszere.

Moede a német nagyiparosok sürgetésére *pszichotechnikai tanfolyamokat* is rendez, melyen mérnökök és a lélektanban minden alapot nélkülöző egyének rövid idő alatt megismerkednek a készülékekkel, tesztekkel, ezek mechanikus értékelésével és így a különböző üzemekben alkalmazást nyernek. A tanfolyam gyors ütemére jellemző, hogy az intelligencia-vizsgálattal egy óra alatt végeznek. Ez a gyorsaság mégis árt az egész ügy komolyságának. Megengedjük, hogy mérnökemberek, technológusok könnyen megtanulják a műszerek használatát, játszva végzik a számtani értékelést, de a tesztek jelentményét és az igazi, mélyreható értékelést aligha fogják fel. Ehhez mégis szükséges a lélektan alapfogalmainak, főtörvényeinek és nagy összefüggéseinek ismertetése.

A mérnökök úgyis hajlandók arra, hogy az emberi munkaerőt gépek gyanánt kezeljék és azt hiszik, minden rendben van, ha számításaikban megállapítják a munkaerőnek 5–10%-os biztonsági koefficiensét. Kár ebben a felfogásban őket erősíteni.

Orga-institut. Moede után felkerestem a másik vezetőpszichológust, Piorkowskit, aki egész nagy üzemet rendezett be a képességek vizsgálatára. Szép, hatalmas termetű ember, hangja úgy zeng, mint a gordonkái; előkelő fellépésével, szuggesztív ékesszólásával egészen elkápráztatja látogatóit. Éppen hallottam, amint nagyiparosokat és szakszervezeti megbízottakat vezetett. Hatalmas terem telve ragyogóan tiszta készülékekkel, mindenütt hatásos a beállítás, az elrendezés; a felvillanó lámpák, bűgő, csattogó szerkezetek egymást váltogatják. Itt azt a benyomást szerzi az ember, hogy ez már nem tudományos munka, hanem nagyipari vállalkozás, ahol súlyos dollárokból számítanak fel mindent. Az intézet fennállását azzal vélik biztosítottnak, hogy a gyárak kötelezik magukat,

hogy a vizsgálatok következtében beálló üzemköltség megtakarításából az intézetnek juttatnak 5—10%-ot.

Teljesen ellentétes szellem uralkodik a császári palota földszintes termeiben elhelyezett intézetben: *Psychotechnisches Institut für angewandte Psychologie*. Vezetője Rupp rndk. egyetemi tanár, ki a daliás természetű Piorkowskival szemben a háborúban teljesen összetört, sokat szenvedett férfi benyomását kelti. Munkaközben gyorsan kimerül, kénytelen pihenni egy pamlagon, hogy hosszabb ideig dolgozhasson. Ennek az intézetnek nem a gyakorlati vizsgálat a főcélja, hanem inkább az eddigi készülékek és módszerek tanulmányozása és újak szerkesztése, amiben maga Rupp nagy mester. Eddig leginkább a fémipari vizsgálatra alkalmas készülékeket gyűjtötték össze, de bőven szerepel a textilipar, sőt a kereskedői képességvizsgálat is. Rendkívül szívesen fogadott, bemutatta az egyes készülékeket és amikor faggattam, mit vizsgálunk ezzel vagy azzal az elmés szerkezettel, őszintén bevallja: „Azt hisszük, hogy tapintást vagy kézügyességet, de az is lehet, hogy erős koncentrációt és találékonyságot; még nem látunk tisztán, de nem várhatunk az elméleti kérdések elintézéséig vele.“ Vele elmentünk a póstára is, hol külön berendezett teremben autóvezetőket vizsgálnak olyan forgó papírszalag segítségével, melyen egy mozgalmas utca képe bontakozik ki. A berlini pszichológiai állapotokra jellemző volt a búcsúzásunk. Mivel Rupp-hoz volt ajánlatom, őt kértem, világosítson fel a Köhler-féle alaklélektan (*Gestaltpsychologie*) helyzetéről és szándékáról, mennyiben és milyen alapon akarnak a lélektanban egész új irányt kiépíteni. „Tudja mit, kolléga, menjen el Köhlerhez, volt a válasza, majd én ajánlom, de nem szívesen ártom bele magam ezekbe a dolgokba.“ Az ajánlat dacára a fogadtatás Köhlernél meglehetősen rideg volt, kollokválások miatt, úgy látszik, alig akart fogadni. Annak az igazolására említem ezt a jelenetet, mennyire igaza van Moede-nek, hogy Berlinben az elmélet és a gyakorlat édeskeveset törődnek egymással: Diese hochwissenschaftliche Herren kümmern sich blutwenig um unsere Lebensproblemen. Szinte egymás mellett élnek és alig tudnak egymásról.

A *Zentral Institut für Erziehung u. Unterricht* a Potsdamer-Strasse-n a német pedagógiának legújabb, nagyszabásúnak ígérkező középpontja. A lélektani osztály vezetője Bobertag, a Binet-féle vizsgálatok német átültetője. Elmondotta, hogy Berlinben a tehetségesek kiválasztása állandó bizottság kezébe van letéve, melynek vezetője Piorkowski és folyóirata: *Zeitschrift für praktische Psychologie*. Ő maga Engelmann kisasszonnyal 11 éveseken végzett tehetségvizsgálatokat Dahlemben, Berlin egyik külvárosában, igen szép eredménnyel. Ez annál elismerésreméltóbb, mert csak

hat tesztet alkalmazott és a vizsgálatok eredménye 70%-ban megegyezett a tanítók véleményével, miért is a tesztsorozatot nagyon alkalmasnak minősítették a felvételi vizsgálatokra.

Vizsgálataikat iparkodnak kiterjeszteni etikus térre. Erősen megfigyelik a gyermekeket, ki hogyan csal, vagy hogyan akar csalni, anélkül, hogy megakadályoznák. Miképen dolgoznak felügyelet mellett, és hogyan, ha pár percre eltávozik a felügyelőtanár. Próbálgatják Fernald módszerét is.

Bobertag megküldötte a múlt év folyamán legújabb képességvizsgáló ívét. Eljárásának részletes ismertetése könyvalakban is megjelent: O. Bobertag u. E. Hylla: *Begabungsprüfung f. d. Uebergang v. d. Grundschule zu weiterführender Schulen*, Langensalza, 1925.

Törekvésük lényege: a képességvizsgálatot annyira egyszerűvé, gépiessé kívánják tenni, hogy minden tanító maga is elvégezhesse. Egész amerikai mintára 75 rendkívül változatos kérdést adnak fel. A tanulónak 30 perc alatt annyira kell megfelelni, amennyire csak képes. Az értékelés is egyszerű, mert a mellékelt utasításon a kérdésekkel megfelelő elhelyezkedésben rajta állanak a megoldások és így azonnal megállapítható, ki hány kérdésre felel meg. Az eddigi eredmény 60 és 11 között ingadozik, a szóródás tehát elég nagy, a rangsor felállítása elég könnyű.

Ez a kérdőív mindenestre igen szellemes, de mintha elfeledtetné a tanítóval, milyen felelősségteljes ügyben szándékozik szinte játszva dönteni és figyelmen kívül hagyja azt is, milyen nehéz a képességek elkülönítése és általában az emberi lélek megismerése.

Az eredményeket összegezve megállapíthatjuk, hogy a berliniek nagy érdeme az úttörő munka elvégzése, új célok kitűzése és új ösvények nyitása a gyakorlati lélektan számára. Példájuk igen hatásos volt, nemcsak buzdított, hanem szemléletesen bemutatta a jót, amit követni, de egyszersmind a hibát, amit kerülni kell. A világváros jellegének megfelelően mindennek a mechanizálására törek. Képességvizsgálatukat két szélsőséges irány jellemzi. A laboratóriumban a készülékek rengeteg száma és bonyolultsága, a tesztműszerek terén pedig tulságos gyorsaságra és egyszerűségekre való törekvés. Ehhez járul még az elmélet: a híres alaklélektan nemtörődömsége a gyakorlati élet kívánalmaival. A teneriffai majmokat figyelik éveken át, de a nemzet életebvágó nagy kérdései hidegen hagyják őket. Ennek a helyzetnek jóleső ellentéte fogad minket Hamburgban.

Hamburg. A laboratóriumokat Meumann alapította 1911-ben, ráhagyta a vagyonát, nagyszerű könyvtárát, segítette biztosítani a létét. Őt már Lipcsében is úgy tekintették, mint a kísérleti pedagógia megteremtőjét; az ő didaktikájától

rövid út nyílt a képességvizsgálatokhoz. Hamburgnak az a sajátsága, hogy ott először az elméleti alapokat dolgozták ki és ilyen szerencsés kezdeményezés után fogtak a gyakorlati kivitelhez. Elméleti alapon értem Stern-nek a perszonalizmusát. Ő ugyanis a világ mechanizálásával szemben elfogadja az aristotelesi teleologikus világfelfogást, de kritikai formában és perszonalizmusnak nevezi el. A személy szerinte: „zwecktätig sinnvoller Ganzheit“. A világ nem mechanikusan hajtott részecskék összessége, hanem öntevékenységgel bíró, egységesen célratörő egészeknek végtelen tagozott rendszere. Részletkérdésekben az ő nagy munkáira kell utalnom. Általában hangoztatja még, hogy a mai lélektannak le kell küzdeni a teleophóbiát, a céliszonyt, és azt hiszi, hogy rendszerében kifejezettebben megvan minden, amit Köhlerék alaplélektana új vívmányként talál fel. Az alklélektan tulajdonképpen az asszociációs lélektan és a perszonalizmus között áll.

A képességvizsgálatok rendezésével Hamburg már 1918-ban követte a főváros példáját és berendezte az ú. n. „F“ osztályokat (Fremdsprachenklassen), ezekben 1355 tanuló közül 990 negyedik elemi iskolás 10 éves tanulót vehettek fel. Az előbbi számokat a tanítók választották ki a laboratóriumban készített megfigyelőlapok alapján. Éppen ez a kis szám tette lehetővé, hogy a gyermekeket egyénileg vizsgálták meg. 60 tanerőből álló csoportot gyakoroltak be teljesen azonos módszer és utasítás szerint és így sikerült megoldani a nagy feladatot. Minden gyermek 8 tesztet oldott meg, értékelésre került tehát 11.000 feladat. Ebből a célból is egész szervezet állítottak össze.

Az eredmény sokkal jobban ütött ki, mint Berlinben. A gondosan kiválogatott gyermekek közül csak négy-öt nem vált be az „F“ osztályban.

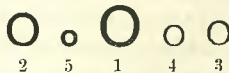
A forradalmi időben azonban a tanítóegyesület felzúdult, hogy az ilyen avatatlan elemek, mint a pszichológusok, beavatkoznak az ő munkájukba. A kérdőív nem megfelelő; feldarabolja a lelket. A tesztek nem sokat érnek. 1920-ban már kizárták a laboratóriumot a gyermekek kiválogatásából és az egyes kerületek tanulói megrostálására Bezirksauslöse-ausschüsse-t alkottak. De az egyéni szabadság nevében mind-egyik bizottság más és más módszert követett és az eredmény előrelátható volt. A középiskolában mindenütt párhuzamos osztályokat kellett felállítani, annyit vettek fel és ezek közül 25—30% nem felelt meg a várakozásnak. A városi tanács erősen rájuk írt tehát, de a bizottságok maguk is kívánták már 1922-ben a lélektani laboratórium bevonását a kiszemelők munkába.

A laboratórium nemes bosszút állt a féltékenyeken, amennyiben tanfolyamot rendezett számukra, melyben együtt

készítették, hitelesítették és gyakorolták az új tesztekét. Így a tanítók maguk is résztvehettek a vizsgálatok vezetésében és az eredmény ismét szembeszökően javult. Érdekes tesztjük például: A gyermek kezébe adják egy négyemeletes háznak a vázlatát és a következő szöveget: ebben a házban négy család lakik egymás felett, Schneiderék Schröderék felett, Schmidték Léhmánnék felett és Schneiderék végül Lehmannék alatt. Írd be a négy lakó nevét a négy emeletre. — János Grüneburgból írja testvérének, Fritzinék: Tegnap Harburgban szerencsétlenség ért; elestem és csonttörést szenvedtem. Ma mégis idevándoroltam. Kérdés: ki tudod-e találni a levélből, hogy János milyen tagját törte el. Jobb vagy bal lábát, jobb vagy bal karját? stb. Kilenc ilyenféle teszt szerepelt ebben az esztendőben.

A hétévesek vizsgálata Altonában. 1921-ben Edert Gyula igazgató behozta az úgynevezett párhuzamos osztályok új rendszerét. Husvétől pünkösdig névsor szerint osztották be osztályokba a gyermekeket, kiket a tanítók megfigyeltek. Pünkösdkor az A-ba kerültek a tehetségesek, B-be a közepesek és C-be a gyengék; a D pedig kisegítő osztályként szerepelt. Egész karácsonyig eltartott még a gyermekek cserélgatése és a kis tanulókra rossz hatást gyakorolt éppen abban az időben, mikor először kell magukat beleélni az iskolaéletbe. 1922-ben segítségül hívták a laboratóriumot és 30 szakavatott tesztkezelő egy délután elvégezte azt a munkát, amivel a tanítók $\frac{3}{4}$ évig kísérleteztek. Próbaképen először azokat vizsgáltatták meg velük, akiket a tanítók az előbbi évben már osztályoztak és a megegyezés, a korreláció a kétféle rangsor között 78%-ra rúgott, sőt ha a tanítók eltekintettek a szorgalomtól, elérte a 90%-ot.

Használták a Binet-Bobertag-féle képek leírását és különféle rendező tesztekét, így 3—10 g. különbségű dobozt súly szerint, 5 szürke papírkört tetszés szerint sorakoztattak. Az értékelés kisgyermeknél igen kényes, az ő fejében a rend egészen más, mint amit mi elvont fogalmainkkal gondolunk. Így a körök rendezésénél az egyik kis fiú a következő sorrendet állította fel:

Látszólag az eredmény nulla. Megkérdezték, miért rakta ilyen sorrendbe a lapokat, és a csöppség nagyszerű magyarázattal szolgált. A legnagyobb az a mama, mellé kerül a kis publi, ki még nehezen tud járni és a mama és a tanti megfogják a kezét; mellette a másik oldalon halad a középső lány.

szélén a nagy lány, mert annak már nem kell a mama segítése. Ezután a szubjektív magyarázat után az értékelés jeles.

Egy képen fürdő gyerekek mellé egy hóembert állítottak és száz gyermek közül egy sem akadt, aki ezen megütközött, aki ebben ellentétet látott volna, és amikor magyarázták nekik, néztek, nyári ruhákban vannak a mamák, a gyerekek fürödnek, hogy lehet ott hóember nyáron. A gyerekek mindjárt készek voltak a felelettel: angyal hozta; ide varázsolták... Beállították tehát a mesevilágba, ahol tényleg nincsen ellenmondás.

A tesztek közül a gyermekek legjobban szerették a kép-kísérleteket, szétvágott képek rendezését, belőlük valamilyen történet összeállítását...

A hétévesek vizsgálata tartós eredményt nem tudott felmutatni, mert Ebert igazgató nemsokára meghalt és vele megszűnt a párhuzamos osztályok említett rendszere is.

A tanítónőképző fölvételi vizsgálója mintaképpül szolgálhat más szakiskolák számára is. A tanítónőképzés Hamburgban az Aufbauschule hetedik osztályára épül, tehát 13—14 éves lányok nyerhetnek felvételt. Kiképzésük öt évig tart. Fölvételre rendszerint igen sokan jelentkeznek. Így például 1917-ben 198-an, akik közül csak 27-et, tehát csak 14%-ot lehetett felvenni, azóta is átlag 10—20% a fölvettek száma. A Hansavároshoz méltóan, a döntést nem protekcióra bízzák, hanem erős felvételi vizsgán rostálják meg a jelölteket. A vizsgálat pedagógiai eszközökkel történik: különböző tárgyakból tett írásbeli és szóbeli próbákkal.

Penkert és Melchior tanárok 1917-ben rámutattak a nagy felelősségre, mellyel ez a felvétel jár és kisegítő eszközül ajánlották a lélektani tesztekét. A laboratóriummal egyetértően, igen érdekes sorozatot dolgoztak ki. Mindenekelőtt nehéz kihagyásos szöveget, melyben a kötőszók hiányoztak, képsorozat-tesztet, melyből összefüggő történetet kellett összeállítani, harmadszor meghatározásokat: mi az időjárás, mi a pénz, a védkötelezettség, az ablak. 4. Fogalmak párhuzamba állítása: munka és játék, oktatás és nevelés, fősvényesség és takarékoság. 5. Fogalomrendező-teszt, melyben összekevert fogalmakat kellett logikai sorrendbe sorakoztatni és belőlük értekezés-vázlatot készíteni. 6. Meséből vonják le a tanulást. 7. Az erkölcsi ítélet vizsgálata úgy történt, hogy kis eseteket kellett megítélniök. 8. Kritikai érzék vizsgálata hibával és ellenmondással, teli szöveg átjavításával. 9. Einfühlungs-teszt. Egy képen ábrázolt történetnek előzményeit és következményeit kellett kifejteni, vagy az ábrázolt személyek érzelmét vázolni. 10. Szkéma-teszt, egy sereg fogalmat rendszerbe foglaltak, pl. táblázatokot készítettek a közlekedési eszközökről. 1923-ban ott-tartózkodásom alatt dolgozták ki a jövő évi tesztekét, pl.

egy labirintus-tesztet, a Stern-féle formvariator használatát és alakítását; új szkéma-tesztet és kihagyásos szöveget.

A hamburgi laboratórium tapasztalatai az utolsó 3 esztendőben.

1. A tehetségesek kiválasztásának alapja az elemi iskola első négy osztálya. Ezért szükséges, hogy minden tanító képzeze saját megfigyelőképességét a tanulók tehetségének minőségi és fokozatos megismerésére. Olyan legyen az egész oktatás, hogy minden tanuló alkalmat nyerjen saját tehetségének kifejtésére. Az a gyakran hallott megjegyzés: „Ennek vagy annak a tanulónak nem tudok már elég anyagot nyújtani“, a tanító számára mindig szegénységi bizonyítvány. A jó tanítás kellékei ilyen módon megfelelnek a gyermek tervszerű megfigyelésének.

A tanító ítélete a bizonyítványban és „In freier Charakteristik“ szabadon fogalmazott jellemzőlapon jut kifejezésre. A laboratórium megfigyelőlapjait a tanítók nagyon körülményesnek tartották s azért nem ment át a gyakorlati életbe.

2. Elméletileg és gyakorlatilag megkülönböztetik az iskolai ismereteket, az úgynevezett készülttségvizsgálatot a képességvizsgálattól. Bár egyesek azt gondolják, hogy a kettő együtt jár, csak a szerzett ismeretben kell megkülönböztetnünk a lélektani tényezőket.

Az ilyen tehetségvizsgálatokat legkönnyebbnek tartják az úgynevezett próbaosztályokban. Legcélszerűbb volna a középiskolák I. osztályát ilyen módon berendezni.

3. A tanítók állásfoglalása pszichológiai módszerekkel szemben mindig kedvezőbb. A tapasztalat azt mutatja, hogy ilyenemű kérdések tárgyalása nagy tömeg előtt nyilvános gyűléseken mindig terméketlen és az ügyet előbbre nem viszi; itt többnyire a nagyhangúaké és a kontároké a győzelem. A haladás és a kölcsönös megértés a lélekbúvárok és a tanítók között akkor remélhető, ha az elemi iskolai tanítók, középiskolai tanárok és pszichológusok kisebb gyűlésekre jönnek össze. Minden résztvevő iparkodik személyesen megismerkedni a módszerekkel s ekkor nem fognak szavakon nyargalni és üres frázisokat hangoztatni.

4. A módszerek, a tesztek ismerete mindig szélesebb körben terjed el. Nem egyszer a napilapok hasábszámra foglalkoznak velük. Az amerikaiak azt hangoztatják, hogy ez nem árt az ügynek, velük szemben a hamburgiak elismerik, hogy ebből az elhíresztelésből könnyen hibás megítélés következik és mindig nehezebb megválogatni az újonnan adandó teszteket.

5. A tanítók továbbképzésébe bele kell iktatni az ilyen kísérletek végzését és az alapos jellemzés készítésének módját.

6. A gyermekek félszének, lámpalázának leküzdésére legalkalmasabbnak tartják a több hétig tartó próbaosztályokat, melyben tanítás és írásbeli dolgozat közben szinte észrevétlenül lehet beiktatni a tesztek.

7. Érdekes még a szülők állásfoglalása az új módszerekkel szemben. A tehetséges gyermekek szülői igen meg vannak elégedve az új állapotokkal, mert a gyermekek tandíját nem egyenlően, hanem vagyoni helyzetük szerint fizetik; sőt a szegény tehetséges gyermek könyv- és ruhasegélyben is részesül. A kevésbé tehetséges gyermekek szülői között viszont kevés akad, aki belenyugszik az új helyzetbe. Főleg a jómódú polgárok és a kisebb tisztviselők tiltakoznak az ellen, hogy gyermekeiket közös elemibe, a Grundschule-ba járassák és továbbképzésüket fölvételi és képességvizsgálatról tegyék függővé.

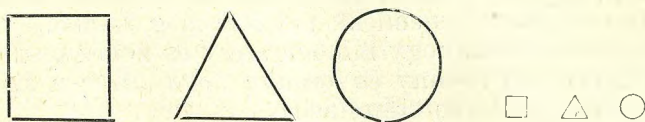
Képességvizsgálatok Göttingában.

G. E. Müller korában a göttingai egyetemen vezetőszerepet töltött be a kísérleti lélektan terén. A pedagógiai vizsgálatokat azonban nem valami nagyra értékelte.

Müller után Ach Narcissus vette át a tanszéket. Müllerrel kongeniális új műszerek és új módszerek kidolgozásában. Az egész világon ismeretessé tette nevét akarátvizsgálataival, főleg a determináló tendenciák fölvételével. 1921-ben nagyobb művet adott ki a fogalomalkotásról. Ennek a kidolgozására szerkesztette meg a maga geniális, de rendkívül bonyolult keresőmódszerét (Suchmethode). Kísérletezés közben jut rá arra a gondolatra, hogy ez a módszer alkalmas a legtökéletesebb intelligenciavizsgálat megejtésére is.

Az eddigi intelligenciavizsgálatokon kifogásolja azt, hogy nagyrészt csak ismereteket vizsgálnak, vagy legalább is nem zárják ki tökéletesen az iskola hatását. A többi környezethatást sem tudják kikapcsolni. Ezenkívül igen sok tesztnél a nyelvkészség dönt a kisebb-nagyobb eredmények elérésével, már pedig a nyelvkészség, bőbeszédűség még nem intelligencia. Végül a teszt-sorozatokkal végzett vizsgálatok lehetetlenné teszik az egységes értékelést, így pl. a fegyelem, az emlékezet, asszociáció, kombináció, meghatározások, kihagyásos szövegek eredményét szinte lehetetlen közös nevezőre hozni. Ennél talán még csak az lehetetlenebb, hogy az egyes képességeket egymástól elszigetelten tudjuk vizsgálni. Ezért szükséges, hogy a vizsgálандóknak olyan egységes feladatot nyújtsunk, amely kikapcsolja az iskolai tudást, nem igényel nyelvkészséget és csak arra a tapasztalatra épít, amit kísérlet közben nyújtunk a gyermeknek, tehát a környezet hatását kizárja. Ach professzornak az a reménye, hogy az ő módszere ezeknek az iskolakövetelményeknek teljesen megfelel.

A módszer ismertetése nem könnyű feladat és csak a következő táblázat segítségével érthető:

48 kartonból készült test szolgál kísérleti eszközül. Közülük 12 kék, 12 piros, 12 sárga, 12 zöld. Mindegyik színcsoportba 6 nagy és 6 kicsiny tartozik; 4 kocka, 4 piramis és 4 hengeralakú, közülük 2 nehéz, 2 könnyű. A testekre túvel cédulát erősítenek értelmetlen szavakkal. Így pl. az első kísérleti személy számára a nagy- és nehéz testeket gazun-szóval látják el. A nagy és könnyűeket ras-nak nevezik. A kicsiny nehezeket taro-nak hívják és végül a kicsi könnyűket fal-nak. A 48 testet háromféle elrendezésben, háromféle időben nyújtják. Az első normális elrendezés, amikor könnyűk és nehezek egymásután és az alakok szerint egy sorban állanak. A második a föleserelő elrendezés, amelyben a könnyűk és nehezek közül néhánynak a helyét megváltoztatják, harmadik a változatos elrendezés, amikor tarka rendszertelenséggel szórják szét valamennyit. Mind a három elrendezésben háromszor mondattják ki a szavakat, emeltetik meg a testeket és ezzel záródik az Übungsperiode, a gyakorlási időszak. A második a keresés időszaka, amikor a cédulákat leveszik és a kísérleti személyt fölszólítják, hogy keresse ki pl. azokat a testeket, melyeken a gazun-szó állott. A szavakat mind sorra véve, áttérnek a vizsgálati időszakra. Ebben kikérdezik a kísérleti személyt, hogyan különböztette meg egymástól a gazun-t és a ras-t; mit jelentett tehát az a ras? Nehezebb a fal, mint a taro? stb. Utána következik a lélektani elemzés és értékelés. Az elemzésben főképen a gondolkodás lélektana áll homlokterben: a fölismerés, a megkülönböztetés funkciói, a komplexalkotás, az egymásután bekövetkező absztrakció és végül a tárgyképzet vagy tárgyfogalom. Ez utóbbin értik a gazun szónak pl. nehéz és nagy testtel helyettesítését, illetőleg a gazun szónak megfelelő nagy és nehéz test fogalmát. Mégis lényegnek tekintik az egész folyamatban az egység mozzanatát, amelynek értelmében a legfontosabb értelmi folyamatok egy feladat megoldására egységesen közreműködnek. Ezzel értjük az intelligencia fogalmának Ach-féle meghatározását is. Szerinte ugyanis az intelligencia nem egyéb, mint a személyiségben rejtőző képesség arra, hogy célszerű cselekvéseket végezzen, feladatokat megoldjon. Erre szükséges a tények összefüggésének belátása.

Rimat értékelési módszere eltér az összes eddigiektől és

teljesen az Ach-féle fogalomvizsgálatra támaszkodik. Az értékelése így a priori, melyet azonban tapasztalatilag iparkodik igazolni. Alapját a tárgyfogalom alkotása képezi. A kísérleti személy nem az egyes emlékképét őrzi meg, hanem annyit jegyez meg magának, hogy minden nagy és nehéz testnek neve „gazon“, minden kicsiny és könnyű neve „fal“; a szín és az alak tehát itt nem jön számításba.

A megoldásokat 5 osztályba sorozza: 1. kitűnő, ha a szóhoz tartozó mindkét lényeges jegyet ki tudja emelni és az alkalmazásban az emlékezet híven működik; csalódás nélkül neveznek minden tárgyat.

2. Jeles, ha a két lényeges jegyet kiemeli, de emlékezete többször fölmondja a szolgálatot s az alkalmazás nem mindig sikerül.

3. Jó, ha az egyik lényeges mozzanatot emeli csak ki.

4. Elégséges, ha a lényegest és lényegtelenet még összekeveri.

5. Elégtelen az eredmény, ha hozzá sem tud fogni a lényeges és lényegtelen kereséséhez.

A módszer igen fáradságos, de az eddigi eredmények Göttingában és Königsbergben szép reményekre jogosítanak, amennyiben az iskolai eredmények rangsora és a kísérleti rangsor között a korreláció fiúknál 0·83, leányoknál 0·88: a megegyezés tehát 80—90%-os. Az egész módszer használhatósága azon fog eldőlni, mennyire sikerül egész osztályokat egyszerre megvizsgálni vele, mert egyébként három-négy napot néhány növendék vizsgálatával senki sem ér rá eltölteni. A jelen stádiumban ez a legjobbnak ígérkező módszer még inkább tudományos, a gyakorlatban alig használható.

Az egyének lélektani kísérleti vizsgálatának célja, értéke és módja.

— Tudósítás az általános gyakorlati lélektani szakosztályban az 1927. évi májusban tartott vitaestéről. —

Akik figyelemmel kísérik a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaságban végbemenő mozgalmakat, azoknak bizonyára feltűnhetett az általános gyakorlati pszichológiai osztályban, az ú. n. Lélektani Szemináriumban ez év tavaszán lefolyt nagyszabású vita a *lélektani vizsgálatok módjairól*. Ebben a vitában több kiváló pszichológusunk vett részt. *Lénárt Edit*, a magyar izr. kézműves iskola lélektani laboratóriumának vezetője, januárban az *angolországi tanulmányútjáról* számolt be s ismertette az ott folyó általános lélektani és

pszichotechnikai vizsgálatokat. Februárban *dr. Mester János*, a polgári iskolai tanárképző főiskola tanára, a németországi laboratóriumokban folyó vizsgálatokat ismertette saját tapasztalatai alapján. *Dr. Kováts Albert* tanár pedig az amerikai „tesztíngről” számolt be szintén a saját tapasztalataiból. Áprilisban *Nagy László*, a fővárosi lélektani laboratórium vezetője pedig az ezen intézetben folyó pedagógiai pszichológiai vizsgálatokat ismertette részletesen. Megemlítjük még, hogy az egész kampány kiinduló pontja *Dr. Herrmann Imréné* előadása volt a múlt évben „*a pszichotechnika válsága*” címen. Ezért az elnök, *dr. Hrabovszkyné Révész Margit*, ez utóbbira bízta az összefoglaló előadást, amelyet nagyszabású vita követett. A vitaestét május végén tartották. Ennek lefolyásáról közöljük az alábbi rövid tudósítást.

Dr. Hermann Imréné: A pszichotechnikáról szóló beszámoló sorozata jól töltötte be azt a célt, amit a szakosztály magának kitűzött: képet adott e tudományág mai állásáról, felmutatta az egymással párhuzamosan haladó áramlatok közös irányelveit és rámutatott az ellentétekre, amik elméletben és gyakorlatban elválasztják őket. A már biztosítottak látszó eredményeknél talán még fontosabb volt meglátnunk a problémákat, azokat a mozzanatokot, amelyeknél az állásfoglalások különbözősége bennünket is állásfoglalásra készítet.

Egy közel két év előtt tartott beszámolómban a pszichotechnika krízisééről beszéltem. Rámutatam azokra a veszedelmekre, amiket e tudomány történeti származása, a pszichofizika felől egyrészt, a mérnöki tudományok felől másrészt magában rejt: mechanizálódást, a lelki élet elaprózását, lemérhető eredmények túlbecsülését, a lélektani meglátásnak túlságba vitt exaktsággal, helyesebben látszatexaktsággal való helyettesítését. Egyrészt a gyakorlat vitte ad absurdum a szigmát és az ezredmilliméteres léptéket, amikor kiderült, hogy az életbe kivitt laboratóriumokban a kiküszöbölhetetlen hibaforrások az eredmények szigmás pontosságát amúgyis illuzóriussá teszik. Másrészt az anyatudomány fejlődése mutatott rá a pszichotechnika kérdésfeltevéseinek a helytelenségére: a pszichoanalízis, a struktúrpszichológia, az alakzatlélektan más és más úton világítanak rá arra a tényre, hogy egyes tulajdonságok vagy képességek csak az egyén lelki életének kontinuitásába és egészébe beillesztve nyernek értelmet. A kiragadott képesség „kisebb” vagy „nagyobb” voltát jelző szám e beillesztés nélkül semmitmondó marad, sem diagnózisra, sem prognózisra nem alkalmas.

A most elhangzott beszámolóktól elsősorban ennek a krízisnek az oldását kell várnunk. Merre visz a pszichotechnika útja: a mechanizálódás vagy a pszichologizálódás felé? Továbbra is kiragadott képességeknek bonyolult eszközökkel

való vizsgálata, maradék nélkül számokba foglalható eredményekkel lesz-e a cél vagy az egész ember áll-e majd a vizsgálat központjában és az egyes tulajdonságok *kvalitatív* elbírálásban aszerint részesülnek, hogy honnan erednek, mit jelentenek és mihez kapcsolódnak az adott individuális esetben? Valószínű, hogy a kérdés ilyen szélsőséges formában el sem dönthető. A tudomány fejlődésével, itt is, mint máshol, a módszerek differenciálódása kell hogy járjon: irányelveknek és eljárásoknak a gyakorlati célhoz és a gyakorlat adta lehetőségekhez kell alkalmazkodniok.

De lássuk az egyes előadásokat! A pszichotechnikát Angliában dr. *Lénárt Edit* ismertette. Az ő előadása volt az egyetlen, amelynek középpontjában nem a képességvizsgálatok állottak, hanem a pszichotechnika másik nagy alkalmazási területe, az emberi munka gazdaságosabbá tétele. Ez, úgy látszik, a reális adottságnak felel meg. Angliában, legalább is az ipar terén, ide esik a pszichotechnika súlypontja. A referátumhoz három megjegyzést szeretnék fűzni. Az egyik inkább elgondolkodás affelől, hogy vajjon nem egyoldalúság-e minálunk a pszichotechnika e nagy területének elhanyagolása. Vajjon nem helyesebb és szociálisabb-e sokszor a legkiválóbbak kiválogatása helyett munkamódnak, munkatempónak és munkaeszközöknek olyan átalakítása, amely a kevésbé kiválóak számára is jó teljesítményt biztosít. Ez egyaránt illik az iparra és a pedagógiára. Másodsor rá szeretnék mutatni arra, hogy a pszichotechnika „pszichologizálódása“ itt, a munkaracionalizálás terén is megállapítható: míg a taylorizmus kiindulópontjain még csak mozdulategységek leegyszerűsítéséről, összegezéséről és időmeghatározásáról volt szó, itt egyre többet hallunk a munka „atmoszférá“-járól, munkás és munkaadó viszonyáról, a munkás szubjektív jó érzéséről, csupa olyan imponderábiliról, amit bajosan lehetne számokba foglalni, de aminek lelki hatásfoka annál nagyobb. Végül még azt is meg szeretném említeni, hogy mily jellegzetesen domborodott ki dr. *Lénárt* referátumában a pszichotechnika átjátszása más területekre. A gyárakban és üzemekben foganatosított rendszabályok egyrésze fiziológiai, másik része technikai természetű volt, sok esetben az ú. n. „józan ész“ természetes műveleteihez tartoztak. Ez szerintem sem a pszichotechnikának, sem a referátumnak nem róható fel hibájául; sőt talán örvendetes szimpptomája a lélektani gondolkodás bevonulásának az emberi tevékenységekbe.

Az amerikai képességvizsgálati módszerekről dr. *Kováts Albert* referátumából értesültünk. Mindenekelőtt az óriási elterjedés ragad meg. Az egymillió 300.000 emberre terjedő hadseregvizsgálatot az iskolák elárasztása követte: a tanítóképzőkben, mint hallottuk, a „testing“ tanítása főtárgy lett

és egyes kiadóvállalatok (World Book Company) tesztanyag-kiadásra rendezkedtek be. Módszertanilag e tesztek legfőbb követelménye az *egyértelműség*: minden kérdésnek csak *egy* helyes megoldása lehet és e megoldás csak egyféleképpen értékelhető. A tesztek kidolgozásában sok a lélektani érzék és lelemény: a kivétel, a kitöltött sémáknak sematikus értékelése már nem lélektani munka többé. Elvégezheti bárki. Az egyéniségre való elmélyülésről, az egész ember megragadásáról, kvalitatív megállapításokról itt persze szó sem lehet. Ezt tízezerszámra nem is lehetne megcsinálni, csak helyeselhető, hogy meg sem próbálják. Kérdés, hogy az, amit csinálnak, mennyire létjogosult, különösen pedig, hogy mennyire létjogosult az iskola falain belül, a gyermekek között?

E kérdésre választ kaptunk dr. *Mester János* referátumában. Ott az elválasztás lélektani és nem lélektani pszichotechnika között Hamburg és Berlin szembeállításában élesen kidomborodott. Amott a differenciálpszichológus *Stern* környezetében lélektanilag jól képzett tanítók, akiknél a rosszul megoldott tesztfeladat nem számít egyszerűen hibának és nem részesül csupán alacsonyabb pontszámzásban, hanem tovább analizálható és a jó megoldásnál sokszor nem jelent értéktelenebbet, csak mást. Ezzel szembenáll *Moede*, bámulatbaejtő készülékeivel, nagy „exaktságú“ vizsgálataival és kurzusaival, amelyek két hét alatt képeznek ki mérnököket pszichotechnikusokká. Hogy pedig ne legyünk igazságtalanok, e mérnökök *Moede* készülékeivel és *Moede* instrukcióinak pontos megtartásával egészen jól megállják helyüket a gyárban és az általuk kiválogatott munkások kétségkívül magasabb színvonalon állnak a válogatás nélkül felvetteknél. És itt leszögezhetjük: *Moede* pszichotechnikája, a „léleknélküli“ pszichotechnika, igen jól beválik mindenhol, ahol körülhatárolt, főleg testi és érzékszervi képességeket kívánó munkakörre való kiválogatásról van szó, ahol a vizsgálat nagyobb tömeggel dolgozik és az egyes ember téves elbírálása, történetjék az pozitív vagy negatív irányban, nem sokat változtat az eredményen, ahol végül felnőttekről és nem gyermekekről van szó. Hogy gyermekekre ez a pszichotechnika csak igen kétes eredménnyel alkalmazható, azt a berlini *Begabtschule Moede* és *Pior-kovski* által megejtett vizsgálatai bizonyítják. A pedagógia csak valóban lélektani módszerekkel dolgozhat, ha így le is kell mondania a nagy extenzitásról. Ez természetesen a pályaválasztási tanácsadásra is áll.

Hogy ez miért van így, arra sok tekintetben rávilágított dr. *Herrmann Imre* előadása, anélkül, hogy beletartozott volna a szorosán vett pszichotechnikai referátumok sorozatába. A gondolkodás és az intelligencia minőségi különbségei, mint hallottuk, részben fejlődési fokoknak felelnek meg: az élvezeti

elv alapján való gondolkodás, a mágikus gondolkodás, a formális gondolkodás többé-kevésbé törvényszerűen hozzátartoznak a gyermekkor bizonyos szakaszaihoz. Azok a tényezők tehát, amik a gyermeknél egy feladat megoldásának mikéntjét eldöntik, elbírálásukban jóval bonyolultabbak, mint a felnőttkorban (ámbr ugyanezek a minőségi különbségek ott is fellelhetők) és a sematikus pontszámozás sehogysem közelíti meg őket.

Nagy László előadásában örömmel láthattuk, hogy célkitűzéseiben mennyire magáévá tette a mai lélektan alapelveit: az egész egyéniséget akarja átfogni, kikel az atomizálás ellen, minőségi különbségeket akar feltárni, ellensége a bonyolult készülékeknek. Úgy látszik, Nagy László végleg állást foglalt: állást foglalt azon az oldalon, amit lélektani pszichotechnikának neveztünk. Megjegyzéseim, amelyek inkább kérdések, nem a kitűzött célokra, hanem a megvalósításra vonatkoznak. Első kérdésem, hogy vajjon sikerülhet-e az egész egyéniség megragadása, amint azt Nagy László gondolja, egyedül teszt-módszerrel? Nagy László az érzelmi és akarati életet is fel akarja tárni: sikerülhet-e ez akkor, amikor — amint azt *Herrmann Imre* egy régebbi dolgozatában kifejtette — a teszt természeténél fogva „feladat“, amely spontán megnyilatkozásokra alig ad alkalmat. A tesztvizsgálat *határaival* tisztában lenni szintén a tesztpszichológia feladata! Második kérdésem, hogy amikor Nagy László *kvalitatív* nézőpontokról beszél, nem esik-e néha csalódás áldozatául? Vezető tulajdonságnak például ő is azt nevezi, aminek vizsgálata a legnagyobb „érték“-et adta és nem azt, ami legnagyobb szerepet játszik a vizsgált lelki életében. De máshol is az néha a benyomásunk, hogy az értékelési szempont erősen belejátszik *Nagy László* kvalitatív megállapításaiba. Végül még azt kérdezzük, hogy milyen cél és milyen kiterjesztése a vizsgálatoknak lebeg Nagy László szemei előtt? Vigyázni kell, hogy az étellel és lélekkel teli program az extenzitás túlságbavitelével ne váljék lélektelen sémává: több külföldi példa óvatosságra kell hogy intsen.

Dr. Herrmann Imre: Némi pesszimizmust látok abban a felfogásban, hogy az érzelmi és akarati szféra a vizsgálat keretein belül egyáltalában ne volna megközelíthető. Ha kész tesztek nem is adhatnak felvilágosítást, ad hoc megfigyelések sok értékes bepillantást nyújtanak. A vizsgált viselkedése, véletlenszerűen értékes bepillantást nyújtanak.

Még egy szót szeretnék mondani az úgynevezett hivatástípusokról. Nagy László a gondolkodás egyetlen sajátosságából következtet a tudós-típus meglétére vagy hiányára. Ez szerintem nem indokolt, hiszen tudjuk, hogy az egyes hivatások is sok minőségi különbségen épülő lehetőséget rejtenek maguk-

ban és tudós-típus éppúgy sokféle van, mint technikus vagy művész.

Nagy László válaszol előadó feltett kérdéseire. Azzal tisztában van, hogy pusztá tesztekkel nem lehet az egyéniséget egészen megvizsgálni. De az újabb vizsgálati módszerek nagy eredményének tartja, hogy az egyén akarat- és érzelmvilágát megközelíthetjük s az értelmi működéseket is bele tudjuk kapcsolni az akarati funkciókba. De ő maga is hangsúlyozza, amit *Herrmann Imre* is kíván, hogy megfigyelésekkel kell kiegészíteni a próbák rendszerét. Beismeri, hogy a pszichogrammák összeállításában nélkülözi a megbízható megfigyelésekkel való alátámasztást. Különösen a prognózis szempontjából volna ezekre szükség.

Elismeri, hogy a képességek minőségi megfigyeléseiben csalódásoknak lehet kitéve a pszichológus. De éppen ezek próbálják ki a „mestert“. Mindazáltal föltétlenül szükség van kvalitatív megfigyelésekre. A kvantitatív meghatározásokban nincs a pszichológiának szerepe. A pszichotechnikus még nem pszichológus. A mechanikai és elméleti tudás még nem tesz valakit pszichológussá. A pszichológia üzéséhez a tudáson kívül még külön képesség, a megfigyelőképesség szükséges, ami veleszületett és nem elsajátított tulajdonság. Ezt azonban fejleszteni lehet és kell is abban az irányban, hogy a „tévedések“ lehető minimumra csökkenjenek.

Herrmanné a vizsgálatok célját is kérdezi. Erre röviden válaszol. A célja az emberismeret. De nem a lélek merev szervezettségének megismerése, hanem a működő, a fungáló léleké. Egyszóval a célja az egyéni lelki életbe való bepillantás. Azt hiszi, ez a cél éppen kizárja a vizsgálatok szétszóródását, „extenzitását“.

Amit *Herrmann Imre* dr. mond, hogy tudniillik a tudós és gyakorlati típus egymással nem ellentétes, teljesen elismeri. Ha talán előadásában így állította volna szembe a két típust, azt maga is hibának tartja. Talán ez volna helyesebb meghatározás: elméleti és gyakorlati típus.

Dr. Kováts Albert hozzászólása: *Dr. Hermann Imréné* előadásomról szóló beszámolójához csak annyit szeretnék hozzászólni — és ez talán nem domborodott ki elég világosan az előadásból —, hogy az amerikaiaknak a tömegtesztek alkalmazásával nem céljuk az egyén tüzetes vizsgálata. A tömegtesztek eredményei elsősorban komparatív szempontból értékesek, azaz az egyén képességeinek a többiek képességeihez való viszonyát kell, hogy megvilágítsák. A teszt így szolgál alapjául az egyéneknek a képességük foka szerinti csoportokba osztására, amriek, különösen az amerikai igen népes iskolákban, pedagógiai szempontból van nagy jelentősége.

IRODALOM.

KÖNYVISMERTETÉS.

Tankönyvek. Az iskolák új tanterve megteremtette az új tankönyveket is. Azok a könyvek, melyekből eddig sok-sok ezer tanuló tanult s merítette a „szükséges“ ismereteket, egyszerre elavultakká váltak. Semmi kifogásunk sincs az ellen, ha újabb és tökéletesebb tankönyveket kapnak az iskola kicsi és nagy polgárai, de — sajnos — nem egy tankönyv valóságos visszaesés az abba a világba, mikor még a sok tudnivaló közt azt is meg kellett tanulni, hogy hány fő káposzta terem Hollandiában s hány szamar él Árkádiában! A föltétlen tudnivalókból sok ilyen árkádiái ismereteket marok föl nem egy legújabb tankönyv és úgy adja elő a tudományt a fiatalabb tanulóknak is, mintha mindenáron azt akarná, hogy nehéz legyen megérteni vagy hogy egyáltalában ne is értsék meg.

Ez a túlságosan „tudományos“ előadás nagyon megnehezíti a gyermekek tanulását, kikre a sok új tárgy úgysis elegendő terhet rak s egészen olyan tendenciára vall, mintha ismét oda kezdene süllyedni az iskola, ahonnan ha nem is egészen, de valamelyest már mégis kijutott: a túlterhelésbe.

Most egynéhány kitűnő tankönyvre akarjuk felhívni a figyelmet.

Ilyen pompás könyv az *ABC és Olvasókönyv* az elemi népiskolák I. osztálya számára. (Kiadta az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénnytársaság, 1927. Szerkesztették: Angyal János, Fekete József és Galla Endre.) A könyv nyomása a nyomdatechnika valóságos remeke, a betűk elrendezése, a szöveg megválogatása és betűkbe formálása, a szép s művészi szempontból is értékes képek mind arra valók, hogy a kisgyermeknek megkönnyítsék az olvasás és írás megtanulását. Végiglapozva ezt a gyönyörű könyvet, azt hisszük, hogy ebből örömmel fog olvasni minden kisgyermek s anyai sokféle ügyesség kelti fel érdeklődését, hogy könnyen fog menni a tanulás is.

Kitűnő könyv a *Falusi és Tanyai Iskolások Olvasó- és Tankönyve*, a népiskolák V. és VI. osztálya számára. (Kiadta Lampel R. [Wodianer F. és Fiai] R.-T. Szerkesztette Kiss József.) A könyv több részből áll. Első része olvasmányokat tartalmaz. Helyes pedagógiai és irodalmi érzéssel megválogatott minden darabja. Lát-szik, hogy a válogató egyszerűetettel s gondnal szedegette össze a legjavát annak, amit a falvak és tanyak ifjainak szánt. Tudta, hogy ezen olvasmányoknak nemcsak tartalomban, hanem művészi megformálásában és nyelvében is tisztának s irodalmi értékűnek kell lenni. Az íróművészet remekbe szabott alkotásai ezen olvasmányok, melyekből a falu gyermeke igazi irodalmi levegőt fog szívni.

A könyv tudományos ismereteket közlő részei (magyar nyelvi és fogalmazási gyakorlatok; Magyarország s Európa országainak földrajza; A magyar nemzet történelme; Polgári jogok és köteles-

ségek; Természetráajz, Gazdaságtan, Vegytan, Egészségtan) is gondos körültekintéssel van megírva s percre sem tévesztik íróik szem elől, hogy a falu ifjainak okulására szólnak. Különösen kiemelendők tartom az Egészségtan című részt. Negyven oldalon mindazt felöleli, amit a falu eddig annyira nélkülözött, az okos egészségügyi tanácsokat, ismereteket.

Ez a könyv méltó arra, hogy állandó olvasmánya legyen a falu minden házának, melyből gyönyörűséget, tudást, útbaigazító tanácsot és okulást meríthet. A könyvet néhány kép is díszíti. Hisszük, hogy hamarosan új és újabb kiadást ér meg s ebben szeretnénk látni még több képet, hogy a falu a művészet ezen termékeivel is megismerkedhessék.

A középiskolai tankönyvek számából kiemeljük a *Kis Fizika* (írta Nagy József); *Az állatok és növények életmódja*, I. s II. oszt. polgári iskolások részére (mindkét könyvet írta dr. Greguss Pál). Mindhárom könyv nemcsak józan mértéket tart az ismeretek összeállításában (már amennyire a tanterv megengedi) és előadását, megértését ügyesen szerkesztett képekkel segíti elő. Értelmes, világos nyelven szólnak a gyermekhez. Különösen dícséretreméltó Nagy József fizikája. Olvastunk olyan fizikakönyvet is harmadik osztályos középiskolásoknak írva a legújabb kiadású tankönyvek közt, hogy elesdálkoztunk, nem azon, hogy a szerző nem tud írni 13—14 éves fiúknak, hanem azon, hogy a bírálók sem ismerték fel a könyv lehetetlen és megengedhetlen előadási módját s engedélyezték. Nagyképű tudósságtól s a körmonfont elmefacsarástól ment ez a *Kis Fizika*. És ez olyan érdem, hogy külön hangsúlyozni kell! A könyvek kiadója a Franklin-Társulat.

Nógrády László dr.

Az ifjúkor lelki élete. (A pszichikai serdülés elemzése és elmélete. Írta: Bühler Sarolta. A második átdolgozott kiadás után fordította Várkonyi Hildebrand. „Ember és természet“ 9. kötete. Franklin-Társulat kiadása.)

Aki az ifjúkor lelki életét le akarja írni, annak ismerni kell az ifjúságot — ezzel kezdi könyvét a szerző — s nem elégségesek az általános megfigyelések vagy kísérletek, a még ezen felül kívánatos részletismeretet az ifjú nemzedék maga adja kezünkbe irodalmi megnyilatkozásaiban, leginkább pedig naplóiban.

Bühler 14 fiatalokorú egyén naplóját dolgozta fel s így művét méltán sorolhatjuk a gyermektanulmányi könyvek közé. Valóban gyermektanulmányi adatok alapján fejtegeti az ifjúkor lelki életét; ez teszi könyvét igazzá, értékessé, tanulságossá úgy a nevelők, mint a szülők, de minden művelt ember részére. A naplók anyaga feltárja az ifjúkor kialakulását, mert a fejlődés tényeit foglalják magukban. E fontos kör a gyermek érési ideje, ennek folyamán jelleme elhatározó vonásokat kap s az egyéniség igazi bélyegét, ekkor mutatja meg az értelem is igazi színvonalát. A serdülés ideje alatt formálódnak át az összes funkciók: a gyermek átalakul, a leendő ember összes alapvonásai kifejeződnek.

Az érésnek, átalakulásnak ezen fontos ideje a gyermekre a megpróbáltatások, nehéz vajadások, testi és lelki vívódások kora. Hatalmas viharok zúgnak át a gyermekeken, fájdalmas tragédiák zajlanak le a pubescensben, ki fokozott érzékenysége miatt hatvá-

nyozott mértékben érzi küzdelmét az öt akadályozó körülményekkel. Ezek körülveszik, akadályozzák, ellene szegülnek vágyódása kielégítésében. Innen sok-sok szenvedése, szomorúsága, boldogtalansága. Megható s nehéz a pubescens állapota! Jó erről tudni mindazoknak, akik gyermekneveléssel foglalkoznak. Felvilágosítást, útbaigazítást, tanácsot ad a Bühler könyve, melynek gyermeklélektani feltárásai talán megértőbbé fogják tenni a gyermeket s ifjút gyakran tévesen megítélő iskolát is.

Bühler mondja, hogy a serdülésnek megfelelő érzésprocesszus kisebb mértékben már a gyermekben is fellép a 3—4 év között. Ezen korban jelentkezik a nemi fejlődés először, mely aztán csak a pubertás korában kerül ismét elő.

A testi és lelki serdülést tartalmukban el kell egymástól választani. A testi pubertás fiúknál 14—16, lányoknál 13—15 év körül ingadozik; a lelki átmeneti jelenségek már *korábban* kezdődnek.

A serdülés sokkal nagyobb nehézségekkel jár a lányoknál, mint a fiúknál. A leány, mihelyt jövendő hivatása tudatára ébred, új világot épít fel magának, mely semmi kapcsolatban sem áll iskolai életével. Az átlagos leány nehézségeit a jövő kérdései szülik inkább, mint nemi bonyodalmi. Nagyon fontos a dispozició: a szűziesebbek a nemi kérdést is lelkibb oldalról tekintik. Egyéb-ként az ébredő pubertással együtt minden lányban fellép a kiegészülés, az anyaságtudat. Ez egyéni dispozició szerint más másként nyilatkozik meg a leányokban: egyesek a házi teendőkkel foglalkoznak nagy buzgósággal („Ez ma már ritka gyermekiesség“, mondja a szerző és sajnos nagyon igaza van!), mások a más nemmel való kapcsolatot keresik; néha megnyilatkozik ábrándozásban is. Ritka a leányok közt az anyaságot váró típus; a jövő gondja inkább a kenyérkeresés felé hajtja a leányokat. És éppen az a kényszer, hogy kétféle lehetőséggel (anyaság, önálló kenyérkereset) kell számot vetniök, nehézzé teszi a leány mai kialakulását; sok oly konfliktussal gazdagodik serdülése, melyeket a fiú nem ismer. E miatt a leány lelki fejlődése tudatosabb, megfontoltabb, mélyebb-reható lesz, mint a fiúé. A leányban felébred a szerelmi vágy, érzések küzdenek benne s ezzel együtt feltámad a tanulásra való törekvés is. De a leány nem teheti azt, hogy megszakítás nélkül tudományos, művészi érdeklődésének éljen, hogy teljesen átadja magát neki, mint a fiú, mert az a másik világ: az anyaság is vár rá, mint lehetőség.

A közeledő pubertás a fiút is megzavarja, nyugtalan s magára-hagyott lesz, de a fiúnál ez homályos, öntudatlan marad. A szenvedély, a test nemi nyügei sokkal később kavarják fel életét, mint a leányét és szenvedései, küzdelmei is másfélék lesznek.

Bühler könyve második fejezetében a fejlődés éveinek lelki tevékenységeit fejtegeti. Az én kialakulásáról szól először.

Az egészséges gyermek mit sem tud énjéről és nem is gondol rá, csak a rossz nevelés, mely a gyermeket produkáltatja, keltheti fel benne időnek előtte a tudatosságot, ami megfosztja őt a naivitástól, a gondtalanságtól. A korábbi szakaszban a gyermek én-

tudata nem önmagáról való tudás még, csak önmagának érzése. Az én-tudat alapja a külvilágtól elválasztó test-érzés, a fokozott erő-érzés. Ez a 12. évben lép fel különös erővel s vad kamasz játékokban tombolja ki magát.

Az én-tudat fellépésével új értékelési mód kezdődik meg a gyermeknél, a tárgyi értékek helyébe személyi értékek lépnek. Megkezdődik az önálló lelki élet, mely a gyermeket egészen megváltoztatja s elszakítja szüleitől. A szülőktől való elszakadásnak és ellenkezésnek időszakával egyidejűleg nagy hevességgel jelentkezik a tulajdonképeni nemi ösztön is. E két dolog biológiailag erősen összefügg.

Az én felfedezésének fontos következménye, hogy most már a gyermek érdeklődése a belső életre irányul, elfordul a külső világtól s ebből jön létre a nagy egyedülérzés s a vele kapcsolatos új helyzet keserű szenvedései.

Az egyedüllét nyomasztóan hat a lélekre, a *serdülő érzelmi élete* is az érzés ezen szakában válik viharossá. Nyugtalansága úzi, hajtja, dac, vadság, szeszélyesség váltakoznak benne; önérzet s önmegvetés, vidámság és bú, tunyaság, ábrándok, különös hajlamok s vágyódások adják meg élettartamát.

Szenvedéseit még fokozza az, hogy kevesen értik meg. Még társaik sem, hiszen ők is el vannak foglalva magukkal. Keresvekeresik a megértő lelket, kinek őszintén elmondhatnának mindent, a jóbarátot. Ritkán találják meg kortársaik, inkább az idősebbek közt. De ha meg is találták a megértőt, ritkán az ez, akit kerestek, legtöbbször csalódnak.

Erre a szeretetre vágyódó időre esik a *serdülők szerelmi vágyódása*. A magasabbrendű vágy együtt küzd bernük a vad gerjedelmekkel. Ha a *serdülő gyorsan belejut az élet realitásába, a gyermekségből egyszerre az érettségbe megy, ez a kulturális fejlődésre káros*, mert „a fiatal lelket nem az sarkalja a kultúrjavakkal való foglalkozásra, ha korán eltelt minden jóval, hanem, ha sokáig kell keresnie és eredménytelenül vágyakoznia“.

Tárgyalja szerző az *akarat kifejlődését* is. Sajátos dolognak mondja, hogy nem vették még kellőleg vizsgálat alá a gyermek akarat-életének kifejlődését, hogy ebből vehetnénk a nevelői eljárás alapelveit. Egyesek azon téves elvet vallják, hogy még a tízennégyéves gyermek sem képes önnevelő akarat-élettel tevékenységre, holott éppen ez az egyetlen megnyugtató adománya.

Sokat beszélnek a pubescens energiátlanságáról és akaratgyengeségéről is. Egyik sem helyes. A gyermek akarása alsóbbrendű ösztön- és hajlamformákból nő ki, s már a kétéves gyermeknél is megállapítható a tiszta akarat-élet működés. Ez aztán lassankint összekapcsolódik a gyermek sajátos akarat-céljaival; majd lassú egymásutánban irányul a gyermek magaértékelte, magaválasztotta tárgyaira és eszményeire. A gyermek és a *serdülő akarat-életének kifejlődése feltűnő párhuzamot mutat*, de már a *serdülőnél az ösztön élet, a nemi ösztön fejlődéséhez kapcsolódik*.

Igen fontos, hogy a *serdülő serdülési ideje alatt milyen vezető befolyása alá kerül*, mert a *serdülő eszménye személyhez kötött*. Eszménye valamely tökéletesség, melyet egy személyben tapasztal

talt; önevelésének rugója is egy példaképpé vált személy. Ennek példaadása buzdítja.

A nevelés feladata elsősorban itt az iskolára hárul s Bühler azt mondja: „a 12–13 éves lányok és a 14–15 éves fiúk osztályaiban a legkiválóbb tanerőket kell állítanunk. Az ifjú ember legelőször a tanítók közt keres eszményi mintaképet, ha ez a szülőknél nem sikerül.“

Szerzőnk könyve harmadik fejezetében a serdülő társadalmi és kulturális helyzetéről szólva érdekesen fejtegeti az ifjúkor erkölcsiségét, vallását, világnézetét; a fiatalkorúak művészeti és irodalmi felfogását és a hivatás kérdését.

Amint látjuk, Bühler könyve a gyermek fejlődésének legérdekesebb idejét ismerteti. Sok érdekes mondanivalója van, mert a gyermektől nyert adatok módot adnak arra, hogy mélyen beletekinthessen a fejlődő gyermek-ifjú lelkébe. Bühler könyvének elolvasása éppen ezért nagyon elősegíti a serdülőkorúak megismerését.

Nógrády László dr.

Adolphe Ferriere: *L'Ecole Active. Tome I.: Les Origines. Tome II.: Principes et Applications.* Edition Forum. Neuchatel et Geneve, 1922.

Minden igazi nevelés alaperői: *a hit és a szeretet.* A neveléshez nem elegendő a kultúrártékek és a gyermek fejlődési törvényeinek ismerete, a nevelőnek szüksége van ezenkívül hitre és szeretetre.

Ferriere gazdag és széleskörű tudással rendelkezik, főleg a *biológiai lélektan* és a *szociológia* terén. Pedagógiájának alapja azonban az emberi természet jóságába vetett hit, mellyel úgy az egyes, mint a közösség humanitásának olyfokú kifejlesztésére törekszik, hogy azok *megértő segítséggel önerejükől mindig sajátossá, szabaddá és személyivé* fejlődjenek, alakuljanak. Ferriere szerint a nevelés „*segítség az öneveléshez*“, a növekedés elősegítése, az igazi élet kifejlesztése. Ezen alap gondolatok és az ezeken alapuló gyakorlati alkotások (intézmények) a szerzőt a legkiválóbb pedagógusok közé emelik. A tudós „L'ecole active“ e. művében évtizedes tapasztalatokban gazdag pedagógiai munkásságának tanulságait dolgozza fel úgy, hogy pedagógiáját bekapcsolja a pedagógiai gondolkodás *történeti* összefüggéseibe és amellet felhasználja az újabb lélektan és szociológia minden értékes eredményét. Szolgailag nem vesz át semmit. Mindent a pedagógia sajátos szempontjából újból megvizsgál és újból értékkel. Műve a *munka és a cselekvő iskola* legalaposabb és legrendszeresebb pedagógiája. A pedagógiai problémákat nem nézi szűklátókörűen. Mindig felemelkedik az emberi közösség pedagógiai eszményeig. Szeme előtt az összes embereket és nemzeteket összekötő és boldogító emberi kultúra lehetővé tétele és megteremtése lebeg.

Neveléstana gazdag forrástanulmányon alapszik, melyekről külön bibliográfiában számol be. Ebben felsorolja minden nemzet számottevő tudományos munkáját és pedagógiai intézményét.

Dr. Bittenbinder Miklós

Magyar Ünnepek. (Tanügyi havi folyóirat, megjelenik Kistelken, I. évf.)

Jóleső örömmel forgattuk ezen folyóiratot, mert az ilyen íróknál szokatlan friss szellem kapta meg figyelmünket. Első cikke az iskolai kirándulásokról mond el megfigyelésreméltó gondolatokat, aztán a madarak és fák napjának ünneplésére szolgáló ünnepi beszédek közöl, külön-külön a kisebb és a nagyobb gyermekeknek. E beszédek helyes pedagógiai érzékről tanuskodnak s jól vannak megírva is. Úgyes kis színdarab a tavasz érkezéséről, néhány vers a madárvédelemről egészíti ki a madarak s fák napjának ünnepi programját. Néhány beszédet közöl még az anyák és a csecsemővédelem napjára s megszívlelésre méltó „Az iskola lelke” című cikke is. A sikerült szám után érdeklődéssel tekintünk a következő elé, mely a Hősök és a nemzetvédelem száma lesz.

Magyar Irodalmi Lexikon. (Szerkesztette Dr. Ványi Ferenc, a Studium kiadása.)

A művelt nemzetek mindenikének van már nem is egy olyan lexikona, melyben a művelt közönség és a tanulóifjúság tájékozódást s becses útmutatást talál irodalmi kérdésekben. Az ilyen lexikon nélkülözhetetlen segédkönyv minden művelt embernek. Kiváló értéke a M. I. L.-nak az, hogy a szakirodalom jelentősebb alkotásait is felöleli s így nemcsak azok tudományos munkásságáról rajzol hű képet, akik szépirodalommal foglalkozva tudományos műveket is írtak. A jelentősebb gyermektanulmányi írókat is ott találjuk a lexikon nevei között. A nagyértékű, kitűnő könyvre e miatt is hangsúlyozva hívjuk fel olvasóink figyelmét.

Nagy László ünneplése.

A Szülők Szövetségének „Nyilvános szülői értekezletek“ előadás-sorozatát október 28-án nyitotta meg Nógrády László dr. Az önálló gondolkodásra és cselekvésre való nevelés című előadásával.

Előadó előadásának megkezdése előtt a Szülők Szövetségének nevében üdvözölte Nagy Lászlót azon alkalomból, hogy betöltötte hetvenedik évét. Nagy László két évtizeddel ezelőtt alapította és szervezte meg a Gyermektanulmányi Társaságot. Nehéz körülmények közt küzdött mindig lankadatlan erővel s azzal a hittel, hogy a jó ügynek egyszer mégis csak diadalt kell aratni. Nagy László a gyermektanulmányi intézmények egész sorát alkotta: könyveket írt, előadásokat tartott itthon és külföldön, megteremtette a Gyermektanulmányi Múzeumot, kongresszusokon tette szóvá a gyermektanulmányozás ügyét, a tehetségvédelmet, a pályaválasztást; kiállításokat rendezett, hogy minél szélesebb körbe belevigye a gyermek iránti érdeklődést. Valóban az apostolok hitével és lelkével dolgozott, fáradhatatlanul, mindig és mindenhol, nemes idealizmussal, nagy tudással. Hajlott korában megalkotta, s vezeti a Fővárosi pszichológiai laboratóriumot, de egyszersmind ő a legszorgalmasabb munkása is. Csodával határos munkabírása és sokoldalúsága. A Szülők Szövetsége is a Nagy László alkotása. Ő teremtette meg a Szülők Iskoláját, a Szülői Nyilvános Értekezleteket. Nagy László neve összeforrott az elmúlt húsz esztendő gyermektanulmányi mozgalmának minden mozzanatával. S ha vannak olyanok, akik még nem tudják valódi érdeme szerint értékelni a gyermektanulmányozás magyarországi úttörőjének és vezérlő szellemének munkásságát, de eljön az idő, mikor a tisztább látás megállapítja igazi értékét az ő nagy munkájának. Bizonyos az, hogy a magyar pedagógia új-kora a Nagy László nevével fog kezdődni, ő rakta le az új kornak fundamentumát és mutatta meg a haladás helyes útját.

A nagyszámú közönség szeretettel ünnepelte Nagy Lászlót, ki meleg szavakban mondott köszönetet a nem várt ünnepelésért.

Új-iskola.

Régi közmondás: „Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. Nyilván mutatja ez a szállóige, hogy az élet és iskola nem mindég egy malomban örölnek, ez vigaszul, buzdításul szolgál a tanulóknak, akiknek nincs inyére az iskolai dresszúra. Hazai

iskolaügyünk tipikus példája annak, hogy a lélektani ismeretek szokatlanul nagy fellendülése mellett is mily hamupipóke állapotban maradhat az iskola s amíg nyugaton a lélektani ismeretek napról-napra jobban áthatják az iskolákat s a tantermek a régi dresszura helyett a derűs munka műhelyévé válnak, addig nálunk régi, elavult módszerek teszik gyötrelmessé a tanuló életét. Pedig a világosság ide is eljutott, sőt innen is áradt világosság e téren, hiszen Nagy László könyvét, *A gyermek érdeklődésének lélektanát* német nyelvre is lefordították. A mi iskoláink gyakorlati munkájában alig lehet észrevenni, hogy egy magyar tudósnak jelentős lélektani kutatásai vannak, hogy a *Kísérleti Lélektani Társaság* az idén már tizedik kongresszusát tartotta Bonnban s negyven előadásban számolt be, pszichológiai kérdésektől kezdve szociális kérdésekig, a legutóbbi évek kutatásairól. A jó öreg magyar iskolán alig látszik meg a *Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság* munkája, amely pedig nem csupán elméleteket ad, de gyakorlatilag is növelte a neveléstani kérdések iránt érdeklődők számát. *A Szülők Iskolájában* és a *Nyilvános Szülői Értekezleteken* a modern nevelési eszméknek egész sorát világította és vitatta meg. És hogy munkája a hivatalos tartózkodás ellenére is gyökeret vert, annak élő bizonyossága az *Új Iskola*.

A *Magyar Gyermektanulmányi Társaság* elméleti és propagáló munkájával párhuzamban, tizenkét évvel ezelőtt alakult meg az *Új Iskola*. Az intézetet Domokos Lszlóné alapította. Nagy László fejlődéstani meghatározásait vette alapul, felismerve azok nagy didaktikai horderejét a gyakorlati didaktika terén s nagy lélektani tudással, böles megfontolással s a módszerekben való nagy jártassággal mérlegelve, mit lehet az elméletből a gyakorlatban használni. Nagy László lélektani kutatásait alaposan ismerve, ő maga is kész tervvel jött s így tudta felépíteni a maga értékes és eredeti rendszerét. Gyakorlati képességeinek minden erejét, sőt minden anyagi lehetőségeit is latba vetette, hogy — tanerőit és tanulóit egyaránt — az új munkára nevelje.

Az *Új Iskola*, mely júniusban fejezte be összefoglaló ismétléseit, a harmonikus munka műhelye. Célkitűzéseiben talán nem különbözik más iskolától, de az ideális célkitűzés önmagában nem sokat jelent, az a fontos, mily módszerrel akarunk célhoz jutni s legfontosabb a nevelők személyi arravalósága. Domokosné ennek az arravalóságnak a kinevelésében is nagy mester, aki sok szociális érzékkel és csodálatos szuggesztív erővel tudja a maga lelkesedését és meggyőződését munkatársaiba átplántálni.

Az *Új Iskola* tisztában van azzal, hogy a gyermeki kezdeményezést és ötletet biztosító szabadságnak mily nagy szerepe van a tanításban. Ezért tűzte ki célul a *dinamikus pedagógia* kialakítását. Mozgásba akarja és tudja is hozni a gyermek lelkében lakozó *élő erőket*, fel akarja és tudja használni a *belső mozgalmasságot* felfokozó eszközöket, ismeri az intenzív belső feszültség *teremtő aktivitást* kiváltó képességét. Hogyan éri el ezt a célba vett aktivitást? *A spontaneitás és az intuício segélyével*. A régi iskola az intellektus egyoldalú fejlesztése mellett az intuíción

majdnem teljesen elhanyagolta; az Új Iskola az intellektust csak rendezőerőnek tartja, ellenben az intuiciót ujat adó, feltaláló s az emberiséget előbbrevívő erőnek — s ennek felhasználására törekszik első sorban.

Hogy mennyire sikerült ez a munka, annak a kiállított munkák s az előszóval elhangzott feleletek a legjobb bizonyosságai.

Az Új Iskola a gyermek egyéniségét figyelembe véve, a *gyermek kezdeményező képességére épít*. Itt nem kell magolni, nem kell drukkolni, nem kell a tankönyvet, a más gondolatait szóról-szóra bevágni, nem kell adatok, nevek, számok halmazával az agyakat terhelni.

Az iskola szelleméről már a kiállított kézimunkák is kellően tanuskodnak. A 6—8 éves gyermekek kézimunkái ilyen címen vannak csoportosítva: *Kik dolgoznak értünk?...* És erre a kérdésre feleletül felvonulnak előttünk rajzban, agyagformákban hellyel-közzel kivágott képekben az iparosemberek. *E munkák nemcsak arra jók, hogy a gyermek látókörét tágítsák, de arra is, hogy szociális érzékek fejlődjék*, hogy megérezzék, hogyan kapcsolódunk bele a környezet, a világ vérkeringésébe, hogy *érezzék az emberek egymásrautaltságát...* Látjuk, mily változáson ment át a mag, amíg az — asztalosműhelyig eljutott, látjuk a forrás útját a tengerig, a népviseleteket, a szén történetét rajzokkal vagy domborművekkel illusztrálva, az ásványok különböző feldolgozási módjait, az állat, növény, embervilág legkülönbözőbb vonatkozásait, a természet életének sok misztériumát és látjuk, hogy az *Új Iskola* nagy összefüggéseket éreztet meg a gyermekekkel, olyan összefüggéseket, melyeket a legtöbb iskola vagy nem lát, vagy nem akar láttatni.

Ilyen nagy összefüggéseket éreztetnek meg az úgynevezett „Kincses füzetek“ is (Hogyan élt az ősember? Hogyan épített cölöpházakat? Hogyan figyelte meg a vizet? Milyen munkát végzett a víz a budai hegyek közt? Erdély bányái stb., stb. minden kérdésre nemcsak írással, de rajzzal is ott a felelet.)

Ezekből a munkákból megtudjuk, hogy az *Új Iskola* növendékei az előszóval fölített kérdésekre sem sablonos, betanult feleleteket adnak. A *számtanban* a gondolkoztatás, gyakorlati példák elkészítése a cél, a *történelemben* egy-egy kor vezető *gondolatának* megértése s nem csaták és évszámok elsorolása a lényeges. Öröm volt hallgatni, amint a III. osztály (a felső leányiskolai tagozatban) két pártra oszolva vitatta, barátja volt-e Julius Caesar a köztársaságnak vagy ellensége? *Akik így tanulnak, azok jó úton járnak, az önálló gondolkodás biztos útján*, azok nem fognak szolgálomódra könyvek vagy emberek dogmatikus kijelentéseihez fordulni, hogy ítéletet alkossanak. *Nem részleteket tanulnak, de megtanulnak végigtekinteni a dolgokon és aki a dolgok eredetéből indul ki, az a végcélt is okos szemmel fogja meglátni.*

Amit egyik iskola sem tesz meg, azt teszi az Új Iskola, jellemlapokat ír évről-évre a tanulók fejlődéséről. Ezeket a jellemlapokon a tanulók látható tulajdonságain kívül rejtett erényei vagy hibái is föl vannak jegyezve a legnagyobb pontossággal, elmélyedéssel s így a fejlesztés, a javítás útja mindig nyilvánvaló.

Ahol így foglalkoznak a gyermekekkel, ott mindég igazságosan értékelnek, de az egészséges disztinkció és az egészséges szelekció útján járnak. Az Új Iskolában az igazság és szeretet mértékével mérnek.

Nagy kár, hogy ez az iskola ma még egyetlen a maga nemében. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium évek óta megbízottakat küld az iskola felügyeletére és bár a megbízottakat láthatóan kielégítik a tapasztalatok, az utóbbi években mégsem tudott az *Új Iskola* — anyagiak hiányában — tovább fejlődni. Pedig elsőrendű szükség volna nemcsak az *Új Iskola* kiépítése, de minél több ilyen iskola megalapozása is, hogy az okos módszer és a szerető bánásmód áldásaiban minél több gyermeknek legyen része.

Kemény Gábor dr.

A tanulók lélektani kísérleti vizsgálata. *Nagy László*, a Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság ügyvivő elnöke, a fővárosi Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumának vezetője, *Kertész József* állami iskolai igazgatónak, az Abaújmegyei Ált. Tanítóegyesület elnökének fölkérésére, *Szikszón*, a tanítóegyesület közgyűlésén, október 18-án előadást tartott, amelynek tárgya volt: *A tanulók lélektani kísérleti vizsgálata*. Ismertette a fővárosi lélektani laboratórium szervezetét, részletesen szólott a *pedagógiai pszichológiai osztály* működéséről, amelyeket az előadó alkalmaz a tanulók vizsgálatában, a vizsgálati eredményeknek, a pszichomechanikai profilk, a lélektani összképek, a pszichogrammok összeállításában. Az előadónak *Kertész József* elnök és *Mauksch Jenő* tanfelügyelő mondtak köszönetet.

Ugyane tárgyról értekezett *Nagy László* október 22-én a *kalocsai róm. kath. polgári iskolai tanárnőképző-intézet* harmadéves hallgatói előtt a fővárosi Pedagógiai Szeminárium lélektani laboratóriumában. Közvetlenül demonstrálta a lélektani vizsgálati módszerek alkalmazását magukon a növendékeken. Az előadás igen mély hatást keltett.

Ugyancsak a *kalocsai róm. kath. elemi képző testülete* látogatta meg a lélektani laboratóriumot október 28-án *Oszwald* igazgató úr, pápai kamarás, és *Laszczig Ernő*, a pedagógia tanárának vezetése alatt, abból a célból, hogy tapasztalatokat gyűjtsenek a kalocsai képző lélektani és pedagógiai felszerelésé számára. *Nagy László*, a laboratórium vezetője és *Bálint Antal* tanár, a pszichotechnikai osztály vezetője kalauzolták őket. Fontos megbeszélések és megállapodások történtek a képzőintézet felszerelésére s a tanulók kísérleti vizsgálatára nézve. A megbeszéléseket dr. *Ozoray Frigyes* főigazgató, a Szeminárium igazgatója vezette.

Negyedik nemzetközi pszichotechnikai kongresszus. A folyó évi október 10—14-én folyt le Párizsban a 4. nemzetközi pszichotechnikai kongresszus. Az elsőt Genfben, a másodikat Barcelonában, a harmadikat Milanóban tartották. Valamennyi között ez volt a legnagyobb arányú. Mutatta ezen tudományág rohamos fejlődését. A pszichotechnikai kongresszuson, a mai felfogás szerint, tulajdonképpen gyakorlati pszichológiai kongresszus értendő: a

pszichológiai vizsgálatoknak az emberi élet minden területére való alkalmazása. Ezt a felfogást tükrözte vissza a kongresszus tanácskozásának egész tervezete. A kongresszusnak 11 szakosztálya volt. Az 1. osztályban a pszichológiai gyakorlati vizsgálatok elveit, módszereit vitatták meg. A másodikban a tesztek zsinórmértékének megállapításával foglalkoztak; a harmadikban a munkások és pályakeresők kiválogatásával; a negyedikben a különböző emberi munkák pszichológiai tanulmányával; az ötödikben a munka észszerű megszervezésének kérdését vitatták meg. A hatodikban külön foglalkoztak a közlekedési üzemek technikájával; a hetedikben a pályaválasztási vizsgálatok módjaival és a tanácsadással; a nyolcadikban a tanoncok vizsgálatával; a kilencedikben pedig az iskolákban folyó pszichológiai vizsgálatok módjait és értékét tárgyalták meg; a tizedikben pedig a pszichológiai kutatásoknak az orvosi tudományokra való alkalmazását, azaz a pszichiatriai vizsgálatok módszereit; végül a tizenegyedik osztályban a pszichotechnika nemzetközi megszervezéséről tanácskoztak. A 11 osztályban összesen 111 előadást tartottak. Magyarországból résztvettek: *Ranschburg Pál* dr. egyetemi rendkívüli tanár: a *különböző hivatások általános és különös hibái*; dr. *Weszely Ödön* egyetemi tanár két előadással: a *nevelő hatás elemzése*; a másik: a *pályaválasztási tanácsadás tudományos alapja*. A nagyfontosságú kongresszusra még visszatérünk.

Előadások. A *Szülők Szövetsége*, mint a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság szakosztálya, *ezévi október hó 17-én* d. u. 6 órakor nyitotta meg a *Pedagógiai Szeminárium*ban, a *Szülők Iskolája* és *Nyilvános Szülői Értekezletek* címen *ötödik* tanfolyamát.

A *tanfolyam célja*: a gyermekismeretből fakadó gyermekszertet ápolása, az okszerű gyermeknevelés feltételeinek és módjainak az ismertetése és terjesztése s ez úton a családi érzés fejlesztése s a szülői élethivatás tudatos betöltésére való képesítése mindazoknak, akik a gyermekek sorsát szívükön viselik s fejlődésükben megértő segítők öhajtanak lenni.

A *Szülők Iskolájában* az előadások (20 óra) látogatásának díja: 2 pengő, a Társaság tagjainak 1 pengő. Egy-egy órai előadásra esetenként váltott belépőjegy ára: 30 fillér, tagoknak 20 fillér. A *Nyilvános Szülői Értekezletek* előadásain s ezek megvitatásában (10 óra) bárki *díjtalanul* résztvehet.

A *Szülők Iskolája első két előadásán mindenki díjtalanul vehetett részt.* (Az előadások d. u. 6—8-ig tartanak.)

I. Előadások a Szülők Iskolájában: Október 17-én: A család, mint a gazdasági és kulturális élet erőssége. Dr. Purébl Győző, egyetemi m. tanár, székesfővárosi tanügyi tanácsnok. A család, mint az erkölcsi élet erőssége. Dr. Párniczkyne Szederkényi Anna, író.

Október 18-án: Az ifjúság erkölcsi élete és nevelése. Dr. Frank Antal, áll. tanítóképző tanár.

Október 25-én: A társadalom hatása az ifjúság erkölcsi életének a kialakulására. Dr. Imre Sándor, egyetemi tanár.

November 8-án: A képzelet fejlődése és gyakorlása. Domokos Lászlóné, az Új Iskola igazgatója.

November 15-én: A természet hatása az ifjúság értelmi és erkölcsi életének a kialakulására. Dr. Batiz Dénes, orvos, a K. I. E. főtitkára. A lelki fejlődés törvényszerűsége, mint a nevelés alapja. Nagy László, a Szülők Szövetségének elnöke.

November 22-én: A természet hatása az ifjúság értelmi és erkölcsi életének a kialakulására. Dr. Batiz Dénes, orvos, a K. I. E. főtitkára. A lelki fejlődés törvényszerűsége, mint a nevelés alapja. Nagy László, a Szülők Szövetségének elnöke.

November 29-én: Elmekörtani jelenségek a gyermekek és ifjak életében. Dr. Szondi Lipót, idegorvos.

December 6-án: Egyéni jellemvonások a gyermekek és ifjak életében. Dr. Máday István, egyetemi tanársegéd.

December 13-án: Az emberismeret tudománya orvosi és pedagógiai (nevelési) szempontból. Dr. Tuszka Ödön, főorvos. Az emlékezet és a gondolkodás fejlődése és gyakorlása. Dr. Mester János, polgári iskolai tanárképző-főiskolai tanár.

December 20-án: Az emberismeret tudománya orvosi és pedagógiai (nevelési) szempontból. Dr. Tuszka Ödön, főorvos. Az emlékezet és a gondolkodás fejlődése és gyakorlása. Dr. Mester János, tanárképző-főiskolai tanár.

II. *Nyilvános szülői értekezletek.* Október 28-án: Az önálló gondolkodásra és cselekvésre való nevelés. Dr. Nógrády László, író.

November 25-én: A társadalmi műveltség s az arra való nevelés. Ifj. Gonda Béla, író. A szülői élethivatásra való nevelés és előkészítés. Nemesné Müller Márta, a Családi Iskola igazg.

December 2-án: A kézimunka, mint az erkölcsi és gyakorlati nevelés tényezője. Czitronyiné Bikkfalvy Ilona, polg. isk. tanár.

December 16-án: Az őszinteségre való nevelés. Dr. Fodor Márk, f. v. középiskolai tanár.

A Szülők Iskolájának megnyitása. Ünnepléses keretben nyílt meg a *Szülők Iskolája* október 17-én. A nagy és előkelő közönség teljesen megtöltötte a Ped. Szeminárium nagy előadótermét. Nagy László, a Szülők Szövetségének elnöke lelkes beszédben ismertette a Szülők Iskolájának célját s üdvözölte a megjelenteket. Egyben méltatta dr. Purébl Győző egyetemi m. tanár, székesfővárosi tanácsnok nagy érdemeit a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság körül. Kiemelte megértő és segítő érdeklődését a Szülők Szövetségének munkássága iránt. Ismertette nagyértékű munkásságát, mellyel gazdagította törekvéseinket s felkérte „A család, mint a gazdasági és kulturális élet erőssége” című előadása megtartására.

Ezután nagyszabású előadásban fejtette ki az illusztris előadó tárgyát. Széles alapon fejtegette s mélyrehatóan a család szerepét régen és most. Drámai erővel rajzolta meg a család vonatkozásait s jelentőségét a nemzetek életében.

A széles kört felölelő fejtegetés után dr. Párniczkyne Szederkényi Anna író nő gyönyörködtette az ünneplő közönséget „A család, mint az erkölcsi élet egysége” című szép és érdekes előadásával.

A Gyermek ajánlása. Jóleső örömmel közöljük a Hivatalos Közlöny 1927 október 15. számában megjelent következő rendeletet:

„A magy. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1927. évi 44.190. VI. sz. rendelete „A Gyermek“ című szakközlöny ajánlása tárgyában.

Valamennyi tankerületi kir. főigazgatónak, a Ferenc József-nevelőintézet főigazgatójának, a budapesti, debreceni, pécsi és szegedi tanárképzőintézet gyakorlati főgimnázium igazgatóságának, valamennyi kir. tanfelügyelőnek és tanfelügyelői kirendeltség vezetőjének, az állami polgári iskolai Tanárképző Főiskola és az Erzsébet Nőiskola igazgatóságának, továbbá a felsőkereskedelmi iskolák kir. főigazgatóságának, a tanítóképző-intézetek kir. főigazgatóságának, végül az Amizoni-féle Országos Magyar Nőnevelőintézet igazgatóságának.

A „Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság“ kiadásában megjelenő „A Gyermek“ című szakközlényt, mint oly egyedüli folyóiratunkat, mely a gyermektanulmányokat, a gyermeki egyéniség ismeretére való törekvést immár 20 év óta szolgálja, a Cím felügyelete és vezetése alatt álló intézetek és iskolák tanítói, illetőleg tanári könyvtárai számára való megrendelésre ajánlom.

A közlöny előfizetési díja 10 (tíz) pengő, mely a fentebb említett társaság pénztári és könyvkiadó hivatalához, Budapest VIII. Mária Terézia-tér 8, küldendő. A társaság csekkszámhlájának száma: 35.557. Budapest, 1927 augusztus hó 2-án.“

A nagyméltóságú Miniszter úr ezen rendeletét A Gyermek olvasói örömmel olvassák, nekünk pedig új erőt ad munkák továbbfolytatására.

A Családi Iskola kiállítása a locarnói nemzetközi pedagógiai kongresszuson. Amikor Locarnóba érve elhelyeztük kiállítási anyagunkat, a többi, szintén kiállításra várakozó külföldi híres iskolák nevét viselő csomagok közé, bizony elszorult szívvel kérdeztük magunktól: megálljuk-e majd helyünket? A tanítónőképző termei mindennap új és új kiállításokkal teltek meg, a világ minden részéből hozták a gyermekek munkáit. A megnyitás napjának délelőttjén a Családi Iskola vezetője, *Nemesné Müller Márta* ismertette rövid előadásban a Családi Iskolában követett módszer lényegét. A kiállítások legtöbbje elhozta a gyermekek rajzait, egyéb munkáit s inkább a tanítás eredményeit, mint módszerét mutatta be, pedig a tanítókat ez utóbbi érdekli. A Családi Iskola kiállítása a tanításban követett szempontok szerint volt összeállítva. Nagy összefoglaló táblázat ismertette ezeket a szempontokat és minden egyes szemponthoz külön magyarázó tábla tartozott. Különösen tanulságos volt egy koncentráció részletes kidolgozásának bemutatása és nagy sikere volt a konstrukciók között a magyar falurészletnek. A kiállításnak igen sok látogatója volt.

Halász Edith tanítónő.

Übersicht des letzten Heftes.

Jahrg. XX. Nr. 1—3.

Willensentwicklungstypen.

Von LUISE CHATEL, Budapest.

Die Benennung Entwicklungstypus hält Verf. für unrichtig, zumal hierbei nicht allein von Entwicklungsstufen, sondern von Unterschieden mit individueller Färbung gesprochen werden muss. Aber immerhin vertritt jeder Typus je eine Entwicklungsstufe unter den 8—9jährigen Kindern.

I. **Der impulsive Typus.** Als Erreger des Willens der auf einer *niedrigeren Willensstufe* stehenden Kinder kann man ein sehr heftig und jäh aufloderndes *Begehren* bezeichnen; der Wille ist gemeinhin die Folge der Stimmung und der entfachten Empfindung. Dem Kinde ist es nicht um das Ziel der Handlung gelegen. So interessiert es sich bei Rechenübungen nicht etwa ums Resultat als vielmehr ums Rechnen selbst. So z. B. meldete sich Tag für Tag ein Kind, dass es nichts verstehe, es wollte nur auf der Tafel rechnen. Es brennt in ihnen die Begierde zu handeln, bloss des Handelns halber.

In zweiter Reihe nimmt das *Motiv der Mitwirkung* im Begehren einen breiten Raum ein. Die Kinder wollen den Schein der Produktion vor anderen und sich erwecken; dagegen kommt weniger das Motiv des Inhalts zum Ausdruck.

Zwecks Befriedigung ihres Begehrens bringen sie alles auf, ohne sich dabei aber auch der geringsten Selbstbeherrschung zu befleißigen.

Der Entschluss kommt leicht und schnell zustande. Dem wohnt ein impulsiver, obgleich nicht tiefer Stimmungscharakter inne. Das Erwachen der Begierde gilt bei ihnen eigentlich schon als Entschluss, da demselben keinerlei Erwägung vorangeht. Interessieren sie sich für eine Arbeit oder deren Material, da können sie nicht umhin, ihre Empfindungen mit solchen Bemerkungen laut werden zu lassen: „ich mache die Zeichnung“, „ich lerne die Rolle“ oder „wir haben genug davon zuhaus“, jedoch pflegen all diese Entschlüsse in nichts zu zerfließen.

Das Verhalten des kindlichen Wollens bei der Arbeit. Indem im Begehren eine anstrengungslose Tätigkeit der Kräfte und die Mitwirkung, beziehungsweise das Vergnügen an der Handlung, als Hauptmotive herrschen, wird die Arbeit selber von Aussenzielen geleitet. Hauptsache ist die Anerkennung der Produktion.

Das Pflichtbewusstsein scheint schwächer entwickelt zu sein, da das bereits eine ständige Konzentration erheischt.

Bezeichnend für diesen Willenstypus sind einerseits der Eifer und Zuschwung beim stimmungsentfachten Beginnen, bei der Willensbeteiligung wiederum die Unentschlossenheit, und Veränderlichkeit, sowie die Verzögerung, welche die Stimmung verdirbt, und alsdann zeigt sich ein völliger Mangel einer selbstbewussten Willensanspannung und Selbstbeherrschung. Die Schwierigkeiten erschrecken das Kind, weshalb es erklärt: „ich kann nicht“.

Bezeichnend für diese Kinder ist ferner, dass sie eine Belohnung unbedingt erwarten, sich selbst leicht zufriedener stellen und ihre Verdienste vor ihren Kameraden gern zur Sprache bringen. Der Mangel einer aktiven Aufmerksamkeit verlangsamt die Arbeit. Im entgegengesetzten Fall ist deren Tempo rasch, aber oberflächlich. Sie lenken leicht ab, überhaupt kennzeichnet sie die Unpünktlichkeit.

II. Der interessierte Typus. Die folgende Stufe der Willenstypen nennt Verf. die interessierte oder Durchschnittsstufe, da die Mehrheit der Schulklasse auf dieser Stufe steht. Das Begehren lodert auch hier sehr stark und plötzlich auf. Im Erwecken spielt die Wirkung der von aussen hereinbrechenden Stimmung und des Interesses eine Rolle. Kräftig äussert sich bei ihnen auch die unbegründete *Betätigungssucht*. Sie wollen um jeden Preis tätig sein, gleichviel wie. Sie sind aktiver Neigung sowie temperamentvoll und strotzen förmlich vor Lebenskraft. Ihre Kräfte möchten sie fortwährend wirken lassen, doch unterscheiden sie sich vom vorigen Typus darin, dass sie den *Kampf mit Schwierigkeiten* wünschen und darin ihre Freude haben. Sie sind darauf neugierig, ob ihre Arbeit ihnen gelingen wird, und den „guten Ausgang“ betrachten sie als Zweck. Sie wollen somit ihre Fähigkeiten nicht nur in Bewegung setzen, sondern auch erproben dieselben.

Des *Zieles* sind sie sich noch nicht klar bewusst, sie verlangen es nicht einmal. Es ist nicht nötig, dass irgendwelche Handlung sie zu etwas Neuem aneifre. Den sich wiederholenden Handlungen messen sie gleichfalls einen solchen Wert bei.

Hier kommt die Entschliessung ebenfalls leicht und rasch zuwege, ist impulsiver Natur und gründet tiefer als beim vorigen Typus. Häufig zeigt sich dieselbe selbstbewusst und vorsichtig, aber auch zuverlässig. Das Erwachen der Begierde gestaltet sich bei ihnen noch nicht gleich zum Entschluss. Sie erwägen bereits, wieviel Kraftanspannung und Können die Arbeit beansprucht. Feigheit lässt sich bei ihnen nie gewahren. Diese Kinder arbeiten zum Vergnügen gut. Es behagt ihnen jedwede Handlung, nicht nur die leichte, sondern auch die kampfreichere. Dieses Wohlbehagen wird durchs Interesse hervorgerufen. Sobald eine Arbeit aus irgendwelchem Grunde weniger interessant erscheint, nimmt die Konzentration ab.

Das *Arbeitstempo* ist rasch, sie lieben nicht zu spezifizieren. Sie brennen vor Neugierde, je früher das Ergebnis gewahr zu werden.

Sie erfreuen sich einer *Selbstkritik*. Sie sind nicht leicht mit

sich zufrieden. Sie kontrollieren gerne auch ihre Kameraden. Jedoch diese Selbstkritik ist nicht ständig, nicht bewusst, sie bedürfen noch einer Anleitung dazu. Demgemäss ist ihr inneres Selbstbewusstsein noch nicht bestimmt entfaltet; als *treibendes Element der Willensbewegung erweist sich das Gefühl*. Das bedeutet nicht etwa, dass ihnen jeglicher Begriff vom Pflichtgefühl abhanden wäre. Es ist dies eben nicht die Hauptsache!

III. Die Verfasserin fand auch vom **Pflichtgefühl einen Willenstypus** in ihrer Klasse. Diese Kinder stehen in Beherrschung des Willens auf der höchsten Stufe. Die Willensfunktion wird durch die Begierde hervorgerufen. Doch auf der höchsten Stufe wird das Begehren einer leitenden Idee untergeordnet. In diesem Fall ist der Leitgedanke das *Pflichtbewusstsein*, das in der Seele dieser Kinder eingewurzelt, immerwährend lebt. Sie sind daselbst vom Gefühl durchdrungen: „Ich arbeite jetzt, ich muss die Arbeit womöglich am besten verrichten, ich vermags auch nicht anders.“ Das ist bereits ein höheres Pflichtgefühl. Im Gegensatz zum vorigen Typus steht nunmehr das Arbeitsziel ganz deutlich vor ihren Augen: „Alles womöglich am besten verrichten.“ So wenn sie hässlich schrieben, machten sie die Aufgabe freiwillig von neuem. Bis in die letzten Details geht ihre Sorgfalt.

Bei diesen Kindern wird ein Entschluss nicht mit Leichtigkeit und rasch fertig gebracht. Selbständig erwägen sie. Sie sind aber immer des Vertrauens würdig. Was sie beschlossen haben, das führen sie auch durch. Das beweisen sie mit ihren „nicht pflichtgemässen“ Aufgaben und bei allen ansenstigen Aufträgen.

Das Verhalten des Willens bei der Arbeit. Beim Arbeiten haben sie stets eine unbedingte Konzentration, eine aktive Aufmerksamkeit und Selbstbeherrschung zur Schau getragen. Niemals lenken sie ab, sondern vertiefen sich in die Arbeit.

Ihre *Selbstkritik* ist entwickelt, ununterbrochen beobachten sie ihre Arbeit und sind nicht sehr leicht zufrieden zu stellen. „Ich schelte mich vielmal so aus und vermag dennoch nicht schöner zu zeichnen.“ „Dies ist garstig; was ich jetzt mache, das wird vieles schöner sein!“ Sie zerbrechen sich den Kopf über neue, bessere Lösungen. Und diese Anibition zeigen sie solchen Arbeiten, wofür sie sich interessieren, aber auch abzuschreibenden Aufgaben, denen sie keine Teilnahme entgegenbringen. Auch daraus ist zu ersehen, dass die Triebfeder des Willens ein höheres Pflichtgefühl ist. Und dieses Gefühl vermag ein lebendiger, momentaner Eindruck nicht aus der führenden Rolle zu verdrängen.

Pestalozzi.

Gedächtnisrede, gehalten von Universitätsprofessor Dr. STEFAN SCHNELLER.

In der am 19. März d. J. stattgehabten Generalversammlung der Ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung und praktische Psychologie hielt der greise Gelehrte die grossangelegte Gedächtnisrede, der er folgende Schlussbetrachtung folgen liess: Und nun

nach solchen Trauerzeiten, wo nach dem Krieg und dem Zusammenbruch die menschlichen Gefühle aufgewühlt, die Familienbande gelockert und die gesellschaftlichen Gegensätze gesteigert wurden — kommen die Eltern und Mütter unter dem Eindruck der Werte eines hochsinnigen Mannes in den Kreis der Gesellschaft für Kinderforschung, damit sie *hier*, durchdrungen von der hohen Bedeutung ihres einzigartigen Berufs, Aufklärung und Anregung zur Beobachtung der Natur und Entwicklung ihrer Kinder reichlich erhalten; um darauf hin auf Grund der Elternvereinigung zwecks Lösung der elterlichen und mütterlichen Aufgaben mit kräftigem Eifer beisteuern zu können.

Pestalozzi hatte die Eltern, vornehmlich die Mütter, in seinen Werken — „Lienhard und Gertrud“, „Wie Gertrud ihre Kinder lehrt“, „Kristof und Else“, „Das Buch der Mütter“ — aufgesucht, um ihr *Interesse* für ihren *Beruf* zu erwecken; und nun jetzt suchen die Eltern und Mütter im *Bewusstsein ihres heiligen Berufs* daselbst die Pädagogen mit der Absicht auf, um ihrem Beruf desto *gründlicher* und gewissenhafter nachkommen zu können.

Welche Freude würde Pestalozzi empfinden, wenn er dies sähe!!! Wir Eltern und Pädagogen aber legen gleichen Sinnes, vereintes Herzens und in pietätvoller Gesinnung den Kranz unseres ewigen Dankes auf dessen Grab nieder, der die allmächtige Bedeutung der Familie und der Mutter für die künftige Generation zu wahrer Menschlichkeit und somit zur Erziehung der wahren Glückseligkeit so überzeugend und mit einer für alle Zeiten wirkenden Kraft begründete.

Elemér Kármán. †

Von Dr. STEFAN MÁDAY.

Am 20. Februar l. J. verstarb hier nach zehnjähriger Krankheit Dr. Elemér Kármán, Gerichtshofrichter i. R., ein Begründer der Kriminalpädagogik.

Elemér Kármán wurde am 28. April 1876 in Budapest, als Erstgeborener des grossen ungarischen Pädagogen *Moritz Kármán*, geboren. Er wirkte als Notar am Gerichtshof, dann als Untersuchungsrichter, später als königl. Anwalt in mehreren Provinzstädten (St.-Gotthard, Steinamanger, Grosswardein). All das war aber bloss eine Vorbereitung. Seinen eigentlichen Beruf konnte er erst im 37. Lebensjahr beginnen, im Jahre 1913, als Ungarn als zweiter unter den europäischen Staaten ein Jugendgericht ins Leben rief. Zu jener Zeit war Elemér Kármán der einzige hiezulande, der sich nebst seinem juridischen Wissen auch eines solchen in pädagogischer Hinsicht erfreut hatte, welches letzteres als wichtigste Eigenschaft für einen berufsmässigen Kinderichter bewertet wurde. Demgemäss wurde Kármán zum Leiter des Jugendgerichts in Erzsébetfalva ernannt. Hier errichtete er unter dem Namen „*Pestalozziheim*“ eine Erziehungsanstalt, nämlich ein

Asyl für solche Kinder, die nicht in ihrer Umgebung verbleiben durften. Dies ergänzte er durch ein im Jahre 1915 errichtetes „Kriminalpädagogisches Institut“, das aus einem psychologischen Laboratorium, aus einem für wissenschaftliche Vorträge geeigneten Seminar, einem Museum und einer Bücherei bestand. Nachdem ihm aber wegen seiner Krankheit des Gehen schwer fiel, war er gezwungen, den richterlichen Wirkungskreis aufzugeben; weshalb er 1917 eine Einteilung im Justizministerium erhielt, wo er die Sektion für Kinderschutz leitete. Damals versetzte er das Kriminalpädagogische Institut zum Budapester Jugendgericht, woher er es nach seiner Pensionierung (1922) in seine Privatwohnung auf der Üllöer-Strasse verlegte.

Kármán verfasste mehrere Werke und Schriften in ungarischer und deutscher Sprache, worunter nur die folgenden erwähnt werden sollen. „Strafgerichtliche Untersuchung für die ungarische Gendarmarie.“ Emerich *Soltész*, Gendarmarie-Oberleutnant war dabei der Mitverfasser. (Verlag Budapest, Franklin-Gesellschaft, 1913.) Sein Hauptwerk ist: „Die sittlichen Fehler und sittlichen Krankheiten der Kinder: Kriminalpädagogik“. (Budapest, Novák & Cie, 1922). „Einführung in die Kriminalpädagogik“ (München u. Leipzig, Röse u. Cie, 1923, 2 Bände). Einen grossen Erfolg errang er mit zwei kleineren, besonders lebhaft und anziehend, ja stellenweise humorvoll geschriebenen Büchern: „Die Diebstähle der Kinder“ und „Zuchtlose Kinder“ (Erschienen als 13. und 40. Heft der „Entschieden Schulreform“, Leipzig, G. Oldenburg, 1923, 24.) „Moralische Heilerziehung“ (Berlin, Deutsche Verlagsgesellschaft) ist jetzt im Druck. Eine sehr wertvolle Arbeit lieferte er dadurch, dass er aus dem Nachlass seines Vaters eine „Ethik“ zusammengestellt und herausgegeben hatte. Er war der Redakteur der Zeitschrift der Arbeiter „Kinderfreund“.

Für den **III. allgemeinen Kongress des Unterrichtswesens** hat die Sektion für Kinderforschung folgende Vorträge festgesetzt:

Kinderentwicklungslehre und Didaktik.

Von *Frau Ladislaus Domokos*, Leiterin der Neuen Schule.

Systematische Prüfungen der Schüler in der Schule.

Von *Dr. Johann Mester*, Professor an der Akademie für Bürgerschullehrer, Budapest.

Die Individualität der Schüler in der Erziehung und im Unterricht.

Von *Dr. Anton Frank*, Professor an der staatlichen Lehrerbildungsanstalt in Budapest.

Erziehung für den Elternberuf.

Von *Frau Marta Nemes-Müller*, Leiterin der Familienschule.

Mitteilungen über Kinderforschung.

Am 19. März d. J. hielt die Ungarische Gesellschaft für Kinderforschung und praktische Psychologie ihre *XV. Generalversammlung*, die der Vorsitzende, Universitätsprofessor *Dr. Béla Kenéz*, mit einer Begrüssungsansprache eröffnete.

Hauptschriftführer Daniel Répay legte den Jahresbericht über die zwei letzten Jahre vor, wovon wir folgende Daten entnehmen. Der Magistrat der Hauptstadt Budapest eröffnete behufs wissenschaftlicher Pflege des Kinderstudiums ein *Psychologisches Laboratorium*, mit dessen Leitung er auf Vorschlag des Kommunal-Oberdirektors Dr. Friedrich Ozorai den geschäftsführenden Vorsitzenden der Ung. Gesellschaft für Kinderforschung Ladislaus Nagy, betraute. Unsere Gesellschaft veranstaltete unter Unterstützung der Regierung und der Hauptstadt die *II. Landesausstellung von Arbeiten begabter Kinder und Jugendlicher*. Im Zusammenhang der Ausstellung hielten wir gleichzeitig einen Landeskongress für *Begabungsschutz und Berufswahl*, wobei auf Antrag des Ministerpräsidenten a. D. Karl Huszár eine Schutzkommission der Begabungen gegründet, und letzterer zum Präsidenten derselben gewählt wurde. Ebenfalls im Rahmen der Ausstellung wurde zum erstenmal ein Musik-Wettbewerb der begabten Kinder und Jugendlichen veranstaltet. Im Herbst v. J. errichteten wir den ersten *Zeichenlehrcurs* für begabte Kinder und Jugendliche.

Die allgemeine psychologische Fachabteilung unserer Gesellschaft befasste sich unter dem Vorsitz der Frau Dr. H.-Révész mit zeitgemässen theoretischen psychologischen und pädagogischen Fragen.

In der *Fachabteilung der Elternvereinigung* liess die Gesellschaft 40 Vorträge für Eltern aus dem Gebiet der Kinderforschung und Pädagogik halten. Ausserdem fanden in den öffentlichen Elternberatungen 10 Debattenabende statt. Im Volksheim in der Vággasse hingegen hielten wir für die *Arbeitereltern* während des ganzen Jahres Vorträge und gründeten da einen Elternkreis.

In dem Buchverlag der Gesellschaft erschien als letzte Neuheit: „*Begabungsschutz und Berufswahl*“ von Dr. Friedrich Ozorai und Anton Bálint.

Auf Vorschlag des Direktionsrats wählte die Generalversammlung Universitätsprofessor Dr. Stefan Schneller, Magistratsrat Dr. Viktor Purebl und Dr. Friedrich Ozorai zu Mitvorsitzenden der Gesellschaft.

(Kéziratokat a szerkesztőség nem ad vissza.)

A kiadásért felelős: NAGY LÁSZLÓ igazgató.

Kir. Magyar Egyetemi Nyomda. 1577-1927. Múzeum-körút 6. — (Dr. Czakó Elemér.)

A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság elnöke: **dr. Kenéz Béla** egyet. tanár, udv. tan., nemzetgyűlési képviselő, **I, Váralja-u. 4.** Ügyvezető elnök és szerkesztő: **Nagy László** ny. tanítóképző-intézeti felügyelő és igazgató, **VIII, Üllői-út 16/B, II. 10.** Hivatalos órák: hétfőn és pénteken d. u. 4—7-ig.

A Társaságot illető pénzküldemények, tagsági, előfizetési díjak, könyvrendelések, nemkülönbön az összes reklamációk a **Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság pénztári és könyvkiadóhivatalához** küldendők: **VIII, Mária Terézia-tér 8.** A magyar kir. postatakaréknál a csekk-számlánk száma: **35.557.**

A tagsági díj a közgyűlés határozata és az alapszabály 11. §-a szerint kivétel nélkül **évi 5 pengő** (januártól januárig). Ezért „**A Gyermek**” c. folyóiratunk jár. Az előfizetés díja **10 pengő.**

A **Gyermektanulmányi Múzeum** (igazgató: **Ballai Károly**) helyisége: **VIII, Mária Terézia-tér 8, IV. em.** Nyitva minden szerdán d. u. 4—5-ig.

A kiadóhivatal kéri a tagokat, hogy minden lakásváltozást szíveskedjenek multhatatlanul bejelenteni. *Hányzó lappéldányokról szóló reklamációkat csak 3 hónapon belül intézünk el díjtalanul.*

K Ö N Y V E K

az iskolaügy, neveléstudomány és közművelődés köréből.

Az elszakított magyarság közoktatásügye. (Szerkesztette Kornis Gy.)	6—	Kmetykó J.: <i>Az iskolai testnevelés reformja</i>	5—
Czakó E.: <i>Az osztrák és az angol iskolázás</i>	0'70	Közgazdasági pályák. I—II.	1—
Fehér I.: <i>A bajor középiskolák szervezete és eljárása</i>	4—	Népművelési tájékoztató. (17.000/1925. Vkm. r.) ..	0'80
Fekete-Várady: <i>Széchenyi tanításai, vászonkötésben</i>	9'60	Néptanítók Lapja. Illusztrált tanügyi szaklap. Kiadja a M. K. Vkm. minisztérium. Megjelenik kéthetenként. Előfizetése évi 9'60, egyes szám ára	0'48
Felméri L.: <i>Az iskolázás jelene Angolországban.</i> I. Népiskolázás. II. Közép- és felsőoktatás. I—II. ..	4—	Prohászka O.: <i>Iránytű a magyar ifjúság számára</i>	0'32
Fináczy E.: <i>A középkori nevelés története</i>	8—	Szabó I. A.: <i>A kis gentleman.</i> (A diák, akiből úriember lesz.)	0'50
Gockler L.: <i>A jellemnevelés módja és eszközei</i>	5—	Szondy L.: <i>A fogyatékos értelem</i>	10—
Imre S.: <i>A nevelés sorsa és a szociálizmus</i>	2—	Vasárnapi Könyv. Népszerű ismeretterjesztő, képes heti folyóirat. Kiadja az Országos Közművelődési Tanács megbízásából a Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. Egyes szám ára	0'12
— <i>A magyar nevelés körvonalai</i>	2—	Előfizetési ára félévre....	3—
József kir. herceg: <i>Sport és nemzetnevelés</i>	0'20		
Klebelsberg K. gr.: <i>Ung. Kulturpolitik nach dem Kriege.</i> (Berlini beszéd) ..	1'20		

Kaphatók bármely könyvkereskedésben.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA
Budapest, Postafiókszám: 242.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság kiadásában megjelent művek jegyzéke.

- A gyermeknevelés kis kátéja, Irta 16 szakíró ára füzve 1 Pengő
- Ballai Károly* : A gyermektanulmányozás módszerei, különös tekintettel a kisdedkorra. A lényegesen bővített második kiadása (Elfogyott.)
A Gyermektanulmányi Múzeum gyűjteményeinek leírása. Magyarul és franciául képekkel ára füzve 50 fillér
Tíz év a magyar gyermektanulmányi irodalomból. Ára füzve 2 Pengő
- Ballai Károly (és Répay Dániel)* : Az első magyar gyermektanulmányi kongresszus naplója és a vele kapcsolatos kiállítás leírása.
ára füzve 2 Pengő
- Binet Alfréd* : Az iskolásgyermekek lélektana. Franciából fordította: Dienes Valéria dr. (Elfogyott.)
- Éltes Mátyás* : Rövid útmutató a Binet-Simon-féle intelligencia-vizsgálatokhoz ára füzve 80 fillér
- Grósz Gyula* : Gyermekegészségtan ára füzve 3 Pengő
- Herodek Károly* : A siketnéma és vak gyermekek erkölcsi világa (Elfogyott.)
- Lovách József* : A vakok érzékszervei. ára füzve 80 fillér
- Nagy László* : A gyermek értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődése. (A háború és a gyermek lelke). ára füzve 3 Pengő
Didaktika gyermekfejlődéstani alapon. II. rész ára füzve 3 Pengő
A tehetséges gyermek. ára 80 fillér
A pályaválasztás ára 80 fillér
- Nagy László (és Ranschburg Pál dr.)* : Kísérleti nyomtatványok. Első sorozat. (Elfogyott.)
- Nemes Lipót* : A kültelki gyermekek élete és jövője. (Elfogyott.)
Pedagógiai és gyermektanulmányi szempontok a gyermekvédelem magyar rendszerében (Elfogyott.)
A gyermektanulmányi útjai. (A II. országos gyermektanulmányi tanácskozás előadásai). ára füzve 3 Pengő
- Nógrády László dr.* : A gyermek és a játék ára füzve 3 Pengő
A mese ára füzve 3 Pengő
Az egyke gyermek ára füzve 80 fillér
- Ozori Frigyes és Bálint Antal* : Tehetségvédelem és pályaválasztás
ára füzve 4 Pengő
- Ranschburg Pál dr.* : Pszichológiai tanulmányok.
Két kötet ára füzve 10 Pengő
- Répay Dániel (és Ballai Károly)* : Az első magyar gyermektanulmányi kongresszus, naplója és a vele kapcsolatos kiállítás leírása.
ára füzve 2 Pengő
- Ságody Otmár* : Zongoradarabok kezdőknek. Ára füzve 1 Pengő 70 fil.
- Szlányi Lajosné* : A nevelés lélektana ára füzve 80 fillér

Az egyszázasban kötött művek ára 2 Pengővel több.

Ebből az árból tagjaink és előfizetőink 20%-os engedményben részesülnek.

Valamennyi megrendelhető a Társaság könyvkiadóhivatalában, Budapest, VIII., Mária Terézia-tér 8. sz. alatt.

Könyvrendeléskor kérjük azok árát és annak 10%-át postaköltségre előre megküldeni.